

Marcelo's Chronyke

Stichting Heemkunde Markelo

Jaargang 18 nr. 2 Oktober 2015

COLOFON

MARCLO'S CHRONYKE

Uitgave van de Stichting
Heemkunde Markelo
ISSN 1877-0754

Redactieleden

Mw. W. Roodhorst,
Pr. Irenestraat 13,
7475 BW Markelo, tel. 363795
Mw. A. ten Hove-Schreurs,
Diekink 12,
7475 DS Markelo, tel. 362916
Dhr. G.J. Leferink, Tolweg 57,
7475 BH Markelo, tel. 361890
Dhr. W. Schreurs, Tolweg 27,
7475 BG Markelo, tel. 361814
Dhr. W. Koldewijn,
Wiemerinkweg 14,
7475 BS Markelo, tel. 362297
Dhr. J.F. Kolkman,
Worsinkweg 14,
7475 TW Markelo, tel. 362856
Dhr. F.H. van der Zee,
Goorseweg 10,
7475 BD Markelo, tel. 851785

Stichting Heemkunde Markelo.
Internet:
www.stichtingheemkundemarkelo.nl

Secretariaat: Dhr. A.H. Vedders,
Van Hogendorpstraat 24, 7241 HG
Lochem.
E-mail: antonvedders@hetnet.nl

Bezoekadres van de Stichting
Heemkunde Markelo
Martinushof Kerkplein 4,
7475 AE, Markelo

Geopend dinsdag en donderdag
van 9.30—12.00 uur

Losse nummers van dit blad ad
€ 3,- verkrijgbaar op bovenstaand
adres.

INHOUD

Van de redactie	2
Dorpsuitbreiding	3
Gewest Twente	9
Rook'n	16
Deel 2 besmettelijke ziekten en epidemiën	18
In 1660 had Markelo	28

Op de voorpagina:

G.J. Bakker met de gemeentelijke wegschaaf 1950

Van de redactie

De Stichting Heemkunde heeft een enerverende periode achter de rug met de uitgave van het boek “De Marke van Elsen”. Circa vijf jaar onderzoek en geschiedschrijving mondde uit in een boek van 750 pagina’s over de geschiedenis van Elsen. Op 19 juni werd het eerste exemplaar van dit boek aangeboden aan de burgemeester van Hof van Twente, mevrouw Nauta.

Redactiemedewerkers van Marclo’s Chronyke en andere medewerkers van onze stichting hebben er aan bijgedragen dat deze uitgave een doorslaand succes is geworden.

Als de vakanties voorbij zijn, komt de deadline voor dit blad steeds dichterbij. De betreffende artikelen moeten weer op tijd klaar zijn. In dit nummer treft u het 4^e deel van de Dorpsuitbreiding aan en het vervolg op het artikel besmettelijke ziekten en epidemieën. Ook wordt er aandacht geschonken aan de verharding van de zandwegen waardoor weer een stukje geschiedenis van Markelo is vastgelegd. Dat dit door onze lezers gewaardeerd wordt blijkt uit de vele fijne reacties die wij ontvangen.

Trouwe medewerker

Dit voorjaar heeft de Stichting Heemkunde Markelo onverwacht voorgoed afscheid moeten nemen van onze medewerker Hendrik Pinkert. Geboren op de boerderij de Keujer in Stokkum, waar hij tot het laatst toe woonde, lag zijn hart bij de rij. Maar ook de geschiedenis van Markelo had zijn Zodoende was hij jarenlang te vinden in het archief eniging. Hij zat in de groep die zich bezig houdt met van krantenartikelen. Ook was hij vaak een vraagbaak to’s waar personen op stonden die onbekend waren. hem een trouwe medewerker.

melkveehoude-
grote interesse.
van onze ver-
het indexeren
voor oude fo-
Wij verliezen in

Dorpsuitbreiding 4

Voor we verder gaan met de volgende fase van de dorpsuitbreiding - die in de jaren 70 van de vorige eeuw gestalte kreeg in de vorm van de wijk "DE KOEKOEK" - willen we aandacht schenken aan een tweetal factoren, die bij het opstellen van de plannen een belangrijke rol hebben gespeeld. Het betreft:

De grenswijziging(en) met de Gemeente Goor en De aanleg van de E8, de komst in 1964 van de Technische Hogeschool Twente en de (verwachte) groei van 'Twentestad'

De grenswijziging(en) met de gemeente Goor

"Zij zijn groot en ik is klein....."

In 1967 vond een ingrijpende grenswijziging plaats met de gemeente Goor. Daarmee werd een periode van bijna twee eeuwen afgesloten, waarin het onderwerp "Grenswijziging" met enige regelmaat op de agenda stond. De haat-liefde verhouding, die Markelo en Goor tot elkaar hebben zal zeker mede beïnvloed zijn door de vele (pogingen tot) grenswijzigingen en de daarbij soms hoog oplopende emoties. Interessant genoeg voor een chronologisch overzicht.

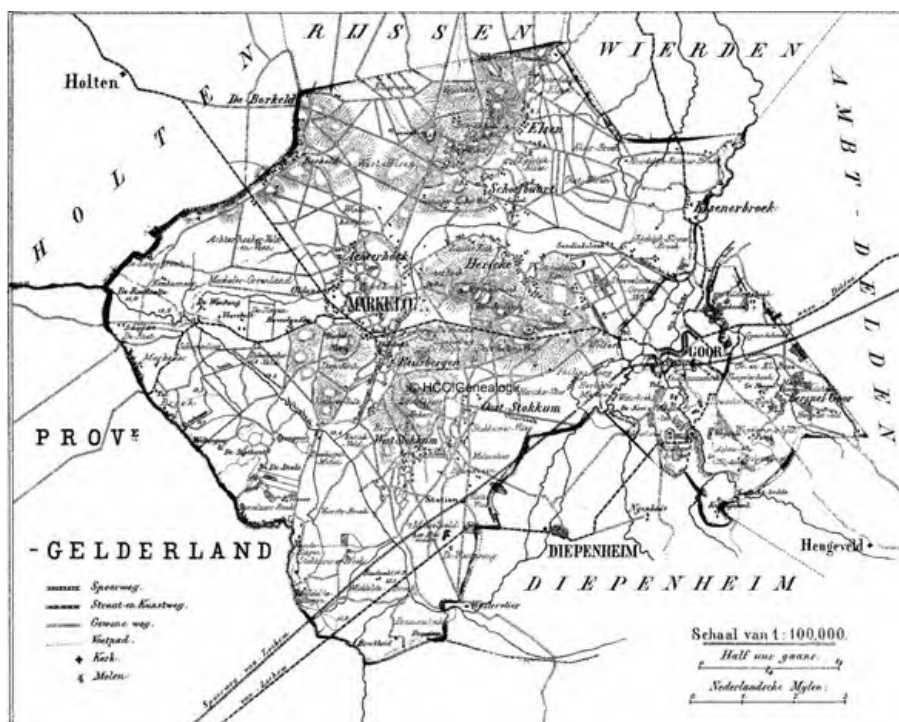
1811 Naar Frans voorbeeld werd in 1811 de gemeente Goor gesticht. Ze bestond uit de stad Goor, plus de marken Kerspel-Goor, Markelo, Stokkum Beusbergen en Herike. Elsen en onderdeel van de gemeente Rijssen.

1818 De eerste herindeling kreeg al z'n beslag in 1818. De steden Rijssen en Goor werden weer zelfstandig en de 'nieuwe' gemeente

Markelo ging bestaan uit de vroegere marken : Markelo, Stokkum, Herike, Elsen en Kerspel-Goor.

Door deze constructie werd Goor (398 ha.) nagenoeg geheel omsloten door het veel grotere Markelo (9236 ha.) Een keuze die in de toekomst wel tot problemen moest leiden.

1839 Door de 'verre' ligging van Kerspel-Goor vond de raad van Markelo het maar lastig de gemeentelijke taken er naar behoren uit te voeren. Daarom werd het idee geopperd Kerspel-Goor maar af te staan aan Goor. Deze

Gemeente Markelo ca. 1870.

Gemeente Goor helemaal omsloten door Markelo

wens ging echter niet in vervulling. Spelbreker was het Weldam, dat zowel in Kerspel-Goor

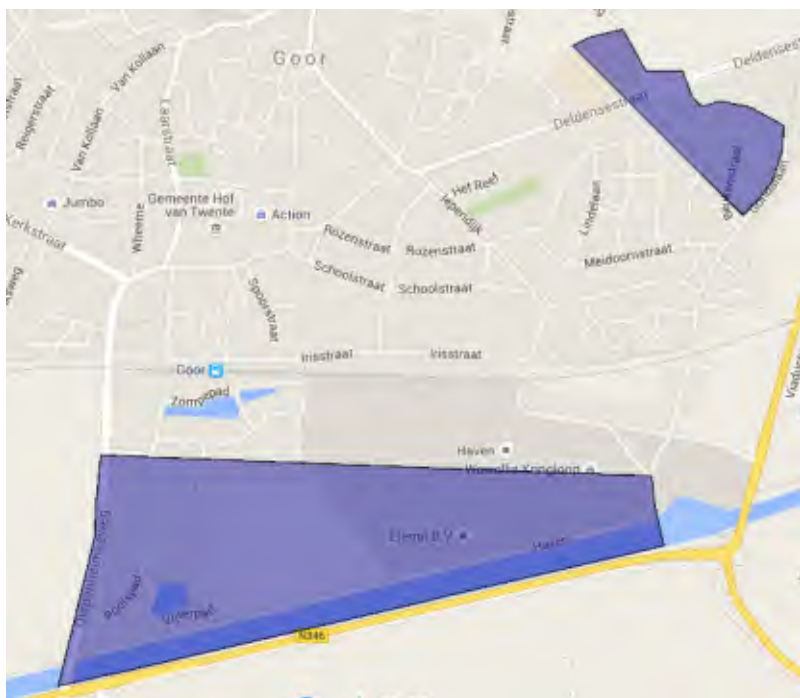

Grenswijziging 1879

als Stokkum belangen had en die twee graag binnen één gemeente zag liggen.

1873 Al sinds de vaststelling van de grenzen tussen beide gemeentes in 1818, heerste in Goor ontevredenheid over de geringe omvang van haar grondgebied. Toen Markelo in 1872 een eigen burgemeester kreeg in de persoon van burgemeester Nilant, greep Goor deze gelegenheid aan om de gemeentegrenzen te herzien.

In 1873 richtte zij daarom een verzoek aan GS voor een ‘logische’ wijziging der grenzen in Kerspel Goor. Voor- en tegenstanders roerden zich geducht. Hoewel Markelo aanvankelijk akkoord ging (had zij niet in 1839 zelf ook dit idee gelanceerd?) bij nader inzien trok het zich terug. Door de invloed van de landgoederen Weldam en Wegdam bleef de ‘schade’

Grenswijziging 1937

voor Markelo beperkt en leidde het Goorse verzoek tot een minimale wijziging van 38 ha., waarbij geen inwoners waren betrokken.

1934 De aanleg van het Twentekanaal leidde in de jaren 1934-1937 tot een volgende actie. Ook nu kwam de aansluiting van Kerspel Goor weer ter sprake en werden lijsten getekend. Het ‘vraagstuk Kerspel-Goor’ werd echter niet opgelost en de grenswijziging die per 1 januari 1937 van kracht werd beperkte zich tot ongeveer 40 ha. waarmee 5 woningen en 32

bewoners over gingen naar Goor.

1940 In 1940 werd de knuppel pas goed in het hoenderhok gegooid, nu met een voorstel vanuit het ministerie tot een algehele gemeentelijke herindeling in Overijssel: “*De huidige tijdsomstandigheden hebben de noodzakelijkheid doen gevoelen tot de opheffing van zeer kleine gemeenten en ook tot de herziening van sommige reeds lang als ondoelmatig gevoelde grensbeloopen.*” In dit voorstel werd Kerspel Goor bij Goor gevoegd terwijl Diepenheim als zelfstandige gemeente werd opgeheven en onderdeel zou gaan uitmaken van de gemeente Markelo. Beide gemeenten kwamen volgens GS “*in geaardheid genoegzaam met elkander overeen.*” De reacties laten zich raden. Markelo stelde in een uitvoerige reactie wel enkele kleine wijzigingen voor, maar haar opstelling

t.o.v. Kerspel Goor was radicaal veranderd: “*Afscheuring van Kerspel Goor zou zeer nadelig zijn. Kerspel Goor is mede door haar eigen karakter één met Markelo en moet één met Markelo blijven.*” In een uitgebreid schrijven zette Markelo zijn bezwaren uiteen en trachtte daarmee de schade te beperken, door voor te stellen een aantal gebieden buiten de wijziging te houden: “*De wonden die men Markelo toebrengt snijden dan tenminste niet te diep in het vleesch, al komen wij toch flink gekortwiekt uit de strijd! Het zou wel pijnlijk zijn indien wij voor onze zorg beloond zouden worden door het afscheuren van Kerspel Goor Zuid en mooie delen van Hericke, zonder dat van de noodzaak daarvan is gebleken.*” In 1941 formuleerde de Markelose burgemeester – op verzoek van GS – nog eens duidelijk het Markelose standpunt. Al was het natuurlijk onlogisch, dat bijv. het Goorse kerkhof op Markelo’s grondgebied lag, de burgemeester zag hierin geen enkel probleem: “*Waarom wil men thans de grenzen van Goor diep in Markelo laten invreten? Waarom wil men de waterwinplaatsen op het grondgebied der gemeente Goor hebben? Ze vallen in het landbouwgebied van Markelo, zij zullen ongerept blijven. Waarom het kerkhof? Het ligt in het natuurschoon gebied dat Herikerberg en Stoevelaar omvat. Er*

leerde de Markelose burgemeester – op verzoek van GS – nog eens duidelijk het Markelose standpunt. Al was het natuurlijk onlogisch, dat bijv. het Goorse kerkhof op Markelo’s grondgebied lag, de burgemeester zag hierin geen enkel probleem: “*Waarom wil men thans de grenzen van Goor diep in Markelo laten invreten? Waarom wil men de waterwinplaatsen op het grondgebied der gemeente Goor hebben? Ze vallen in het landbouwgebied van Markelo, zij zullen ongerept blijven. Waarom het kerkhof? Het ligt in het natuurschoon gebied dat Herikerberg en Stoevelaar omvat. Er*

is hierover tusschen de gemeenten een regeling, die nimmer tot moeilijkheden aanleiding gaf. Wat wil Goor hiermee? Soms een villa-park stichten tussen de dennenbossen? Arm natuurschoon! “Hij maakte een vergelijking met Amsterdam: *“Heeft men de begraafplaatsen Zorgvlied en Westerveld bij Velzen bij Amsterdam gevoegd? Is het duingebied dat Amsterdam van water voorziet minder geschikt, omdat het niet binnen de grenzen der gemeente Amsterdam ligt? Neen!”*

Over Kerspel-Goor werd de burgemeester bijna lyrisch: *“Kerspel- Goor, ten zuiden van het kanaal is eveneens een lustoord door zijn Weldammerpark en de ongerepte Saksische boerderijen met de eeuwenoude eiken omgeven. Dit mag niet door Goor worden aangevreten.”*

En in een laatste poging aan het ministerie: *“Het is geen frase, indien boeren en grootgrondbezitter – zoals de bewoner van het kasteel Weldam, exploitant van een belangrijk landbouwbedrijf – hun belangen het liefste toevertrouwen aan die gemeente, die in de provincie Overijssel een zeer goede naam op landbouwgebied heeft en welke meer dan 100 jaar de verzorging van het Weldammergebied naar wensch heeft verricht. Mijnheer de Secretaris-Generaal! Ik heb slechts één wensch! Komt U de streek nog eens bezien waar het hier om gaat. Laat mij U met mijn auto en te voet toonen hoe de boerderijen hier liggen. U zult niet alleen een genotrijke dag hebben, maar u tevens een gemakkelijker oordeel vormen omtrent de plaatselijke omstandigheden. De eigenaar van het landgoed Weldam zal U daarbij ook zeer gaarne willen ontvangen.”*

Diepenheim voerde intussen actie om zijn zelfstandigheid te behouden. Het stak de Markeloërs hierbij, dat vanuit Diepenheim van de gelegenheid gebruik werd gemaakt, door met lijsten rond te gegaan in Stokkumerbroek om een deel van dit gebied bij Diepenheim te krijgen. Tegen een samenvoeging met Diepenheim zag Markelo trouwens weinig bezwaren. Een Markelo's raadslid sprak de profetische woorden: *“Als Diepenheim dan toch moet worden opgeheven kunnen we beter Goor, Markelo en Diepenheim samenvoegen. Dat voorkomt een hoop gesteggel!”*

Door de oorlogsomstandigheden belandden deze plannen op dood spoor.

1949 Op oudejaarsdag 1948 werd door inwoners van Kerspel Goor een actie op touw gezet met de bedoeling deze buurtschap bij Goor te voegen. Door de aanvankelijk mondelinge goedkeuring van de rentmeester van het Weldam was het aantal ‘voorstemmers’ groot. Toen het Weldam echter zijn steun introk en de tegenactie ging steunen veranderden de verhoudingen drastisch. Hoewel Markelo nader overleg over dit verzoek nutteloos achtte, diende Goor bij GS een verzoek tot wijziging in. Een strijd van ruim twee jaar hield de gemoeieren in Goor en Markelo hevig bezig. Met argumenten, die ook al in 1941 waren gehanteerd zette Markelo z'n bezwaren uiteen. In 1951 berichtte de minister dat hij de zaak niet verder in behandeling wilde nemen.

1957 De gemeente Goor maakt wederom een grenswijziging met de gemeente Markelo ahangig bij de Kroon. Dit voorstel maakte geen aanspraak op Kerspel Goor, maar enkel op gebieden ten oosten en westen van Goor. Door de snelle groei van de bevolking op een oppervlakte van 398 ha. was er dringend behoefte aan bouwgrond. In 10 jaar tijd was de bevolking gegroeid van 5000 naar 7000. Goor lag als een oase in de Gemeente Markelo en werd er bijna geheel door omringd.

Het voorstel valt in Markelo uiteraard weer niet in goede aarde. Een raadslid: *“Ik ben als boerenraadslid niet bereid mee te helpen Markelose boerengrond af te staan voor de Goorse woningbouw.”* Het leek Markelo, dat er door Goor veel meer grond werd gevraagd dan voor woningbouw nodig zou zijn. *“Het lijkt er op dat Goor natuurschoon wil hebben, die het binnen eigen gemeente zo node mist.”* Als Goor echter met een onderbouwd plan kon aantonen, dat het voor zijn uitbreiding Markelose grond dringend nodig had *“zal er gepraat moeten worden.”*

1959 GS ondersteunde het Goorse verzoek en diende een voorstel in bij de Kroon. Het ging veel verder dan het aanvankelijke verzoek van Goor. Het door Zwolse planologen ontwikkelde plan behelsde niet alleen ‘overname’ van Kerspel Goor maar ook Elsenerbroek en zou gaan om maar liefst 2200 ha. en 1000 inwoners. De Markelose burgemeester noemde het *“onheil voor Markelo”* en *“een monster-*

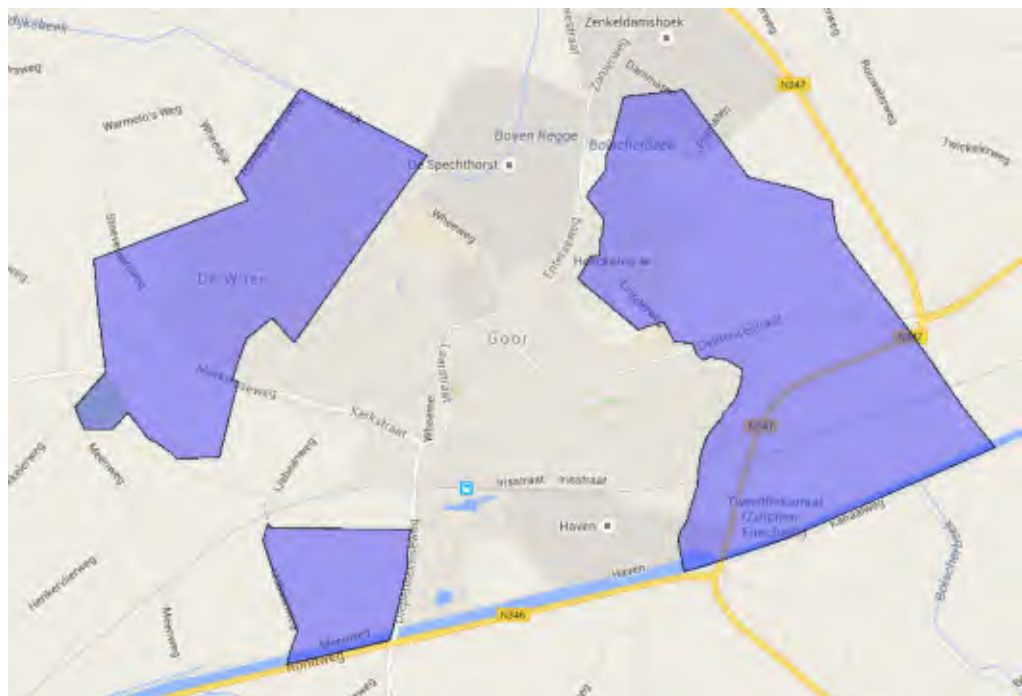
plan.” De raad was unaniem tegen. De overgang van Elsenerbroek was nieuw in het plan. De bewoners van deze buurtschap reageerden verdeeld. Enerzijds was er nogal wat wantrouwen tegen het ‘stadse Goor’, anderzijds waren de contacten met Markelo minimaal: *“Alleen veur ’t geboren wodden en veur ’t doodgoan mu’w in Maarkel wean.”*

1960 In hotel ‘Carelshaven’ hield de minister van binnenlandse zaken mr. E.H.Toxopeus een hearing over de grenswijziging. De inhoud van de plannen was ‘geheim’. In een sfeerverhaal over de voorgestelde wijzigingen ging de krant in op de sentimenten die al jarenlang telkens weer rond deze kwestie speelden. Dat Markelo en Goor al vele malen met het annexatiebijltje hadden gehakt, *“haast tot bloedens toe”*, gaf de gesprekken telkens weer een bepaalde lading. Het was volgens de krant de aloude tegenstelling stad-platteland, die steeds van stal werd gehaald. Markelo was een schoolvoorbeeld van het platteland: *“De wethouder was landbouwer, voorzitter van de coöperatieve landbouwvereniging en watergraaf van waterschap ‘De Schipbeek’”. Allemaal zo agrarisch als het maar kan.*” Hoewel Goor van oorsprong plattelands was, was het vooral na de laatste wereldoorlog, mede door een aantal grote industrieën, tot een stad uitgegroeid. Daardoor werden de Gorenaren ‘stadse fratsen’ in de schoenen geschoven.

1962 *“De grenswijzigingsplannen leggen een schaduw over onze gemeente,”* aldus burgemeester De Beaufort. *“Het is voor ons een bittere teleurstelling, dat GS met dit plan durven komen, omdat het de genadeslag voor de gemeente betekent.”* Deze uitspraak gaf wel aan hoe emotioneel in Markelo werd gedacht. Maar het spel was op de wagen

en in Markelo drong het besef door, dat de wijziging waarschijnlijk niet tegen te houden was. Toch was er ook een stroming die meende, dat er *“bij hogere instanties begrip is gegroeid voor de onaanvaardbaarheid voor Markelo van de dreigende grenswijzigingsplannen.”* De raad was van mening, dat men zich *“diep over de annexatiekwestie moest beraden, eventueel in overleg met Goor.”* Wantrouwen speelde ook een rol: *Ik hoop echter, dat Goor niet doet als Soekarno ten aanzien van Nieuw-Guinea, die pas wil praten nadat Nederland verklaart afstand van de gevraagde gebieden te zullen doen,*” aldus een raadslid. Volgens de krant dreigde in Markelo een ‘opstand’ en waren de boeren van plan *“met rieken en hooivorken naar Goor op te marcheren.”*

1964 Het voorstel werd gepubliceerd in een uitgebreid artikel. Ten oosten, zuiden en westen van Goor zou 392 ha. Markelo naar Goor gaan. De oppervlakte van Goor verdubbelde hiermee. De “overname” van Elsenerbroek was uit het voorstel verdwenen. *“In grote lijnen kan worden geconstateerd, dat de raad het hoofd in de schoot heeft gelegd al*

Grenswijziging 1967/68

blijven er enkele essentiële punten waarover Markelo’s vroede vaderen een andere mening hebben.” Markelo bleef er problemen mee houden, dat het voorstel van GS veel verder

ging dan de gemeente Goor had gevraagd.

1966 Hoewel Markelo van mening bleef, dat een te groot gebied moest worden afgestaan, werd het voorstel tot grenswijziging door staatssecretaris Westerhout ingediend bij de Tweede Kamer en op 12 januari 1966 aanvaardde deze het voorstel. De minister zegde toe overleg te plegen over een ruimere woningtoewijzing voor Markelo, zodat het aantal inwoners boven de 6000 kon blijven. Zou het aantal beneden deze grens zakken dan zou Markelo aanzienlijk minder geld uit het gemeentefonds ontvangen, terwijl ook de ambtenaren-salarissen er ongunstig door zouden worden beïnvloed.

(Deze verwachte daling werd niet bewaarheid en Markelo zou geen “*derde rangs gemeente*” worden: Op 1 januari 1968 waren er 6.113 inwoners.)

31 mei 1967 *“Om middernacht kreeg Goor er ruim 350 ha., 300 Markeloërs en vier cafés bij. Jachtlust, Weldam, Heeckeren en Bakker. Nu is Goor op het gebied van cafés wel wat gewend, maar driehonderd inwoners, die met vier cafés komen, dat is een verhouding die te denken kan geven.”*

De Goorse burgemeester Spaans liet aan de vooravond van de grote nacht, waarin Goor twee keer zo groot zou worden zijn gedachten de vrije loop. *“De nieuwe Gorenaren zullen morgen niet merken dat de algemene politieverordening van Markelo niets meer over hen te zeggen heeft. Mogelijk hebben zij nimmer de druk van deze al uit 1903 daterende verordening aan den lijve gevoeld. Maar direct na middernacht zal de Goorse verordening – een*

modern instrument, dat tenminste te hanteren is – in al haar strengheid op de nieuwe burgers drukken.” Ook met de gokautomaten, *“die zeker in één van de vier cafés staan opgesteld”*, zou de Goorse politieverordening wel raad weten.

Deze opmerkingen vielen in Markelo totaal verkeerd en 2 dagen later reageerde het college in de krant. *“Afgezien van de vraag of het van tact getuigt nieuwe inwoners van een rustig landelijk gebied welkom te heten met een nieuwe politieverordening, is deze verklaring ook nog onjuist en tendentius. Al dateert de Markelose verordening van 1916, ze is voortdurend gewijzigd en aangepast.”* En wat de gokautomaten betrof: *“Indien de burgemeester zich beter had laten voorlichten, dan had hij kunnen vernemen, dat deze automaten ook in Markelo zijn verboden en allen uit de cafés zijn verwijderd.”* Na nog een aantal opmerkingen eindigde het Markelose college met: *“Het uiting geven aan gevoelens van lokaal chauvinisme achten wij derhalve hoogst ongewenst en wij mogen u verzoeken zulks in den vervolge achterwege te laten.”*

In **2001** werd de gemeente Markelo opgeheven en met 8.921 hectare, 2.658 huizen en 7.183 inwoners grotendeels opgegaan in de nieuwe gemeente Hof van Twente. Bij deze gelegenheid vond de laatste aderlating van Markelo's grondgebied plaats. Een strook van 235 ha. ten noorden van de A1 ging met 89 inwoners over naar Rijssen.

De aanleg van de E8, de komst in 1964 van de Technische Hogeschool Twente en de (verwachte) groei van ‘Twentestad’

De toekomstverwachtingen waren in de jaren '60 van de vorige eeuw hoog gespannen. Elke gemeente, die een beetje in de buurt lag van de aan te leggen E8, wilde een aansluiting, omdat deze snelweg werd gezien als de welvaartsbron van de toekomst. Door deze aanleg zou, samen met de vestiging van de TH-Twente, de bevolking toenemen, waardoor de steden Almelo, Hengelo en Enschede tot één Twentestad zouden vergroeien. Hierdoor zou er een groeiende behoefte ontstaan aan wonen op het platteland en zou zeker ook de belang-

Overdracht Markelo-Rijssen 2001

De dikke steen 'Long Tom' op de Kattenberg 1935

stelling voor het wonen in Markelo toenemen, waardoor het meer en meer de functie van forensengemeente zou gaan krijgen. Gedacht werd vooral aan het middenkader van bedrijven en hogeschool. Deze gedachte leidde in Markelo – naast de ontwikkeling van 'De Koekeek'- tot de plannen voor een villapark.

Dorpspolitiek in optima forma

Niet alleen docenten en kader van de TH zouden belangstelling hebben om in Markelo 'in het groen' te gaan wonen, al snel bleek, dat ook enige inwoners van Markelo grote belangstelling toonden. Motor van het plan was wethouder Berendsen. Gaandeweg ontstond de indruk, dat een aantal belanghebbende Markeloërs het plan aangrepen om hun eigen wensen te realiseren.

Het eerste plan – gepresenteerd in 1961 - was gesitueerd op de Kattenberg tussen de Lange weg, Traasweg, Roosdomsweg, en de weg die bij Oplaat de berg overgaat. Het terrein was ongeveer 20 ha. groot en bood gelegenheid tot bouw van ongeveer 60 villa's of bungalows. Aantrekkelijk was, dat in het terrein ook de bekende steen 'Long Tom' lag. Er werd ruim gedacht: De inhoud van de villa's moest minstens 400 m³ bedragen, terwijl ieder terrein 3000 vierkante meter groot diende te zijn. Er zou voldoende privacy zijn, want de woningen moesten minstens 25 m van elkaar worden gebouwd. Hoe aantrekkelijk het plan er ook uitzag, vanuit landschappelijk en ook financiële oogpunt moest men de ideeën al snel laten varen. Het bleek bovendien nagenoeg onmogelijk de benodigde grond aan te kopen.

Voor een tweede plan viel in 1963 het oog op een terrein aan de oostzijde van de Voordesdijk. In tegenstelling tot de bosrijke Kattenberg, betrof het hier landbouwgrond.

Het gemeentebestuur had inmiddels al met voortvarendheid besloten tot aankoop van een perceel grond. De raad was verdeeld: Raadslid Rohaan vroeg zich af of dit plan ooit zou worden verwezenlijkt. Hij achtte villabouw wel gewenst, maar dan dicht bij het dorp. Ook Kottelenberg zag grote bezwaren en keurde het gebruik van landbouwgrond t.b.v. villabouw ten sterkste af. Raadslid Vinkers daarentegen, was een fervent voorstander. Hij brak een lans voor villabouw. Hij stelde dat Markelo in het verleden vaak te afwachtend was geweest. *“Bij de aanleg van het spoor hebben we de trein gemist en bij de opening van het Twentekanaal de boot. Onze onverharde zandwegen dateren nog uit de tijd van de Germanen. De landbouwende bevolking zal in aantal steeds teruglopen en mede daardoor zal het gezicht van Twente snel veranderen. Over 10 of 20 jaar zullen de 3 grote industriesteden tot één stad zijn vergroeid, waardoor de overige plaatsen – waaronder Markelo – zullen worden overstelpt met fabrikanten, intellectuelen en ambtenaren, die graag in een rustige omgeving willen wonen. Daarom moeten wij terreinen creëren voor villabouw.”*

Alle opmerkingen overziend, moest de burgemeester nog in dezelfde vergadering toegeven, dat villabouw aan deze zijde van de Voordesdijk op veel problemen zou stuiten en financieel bovendien nauwelijks uitvoerbaar was, vooral in verband met de aankoop van (dure) landbouwgrond.

Ensinkveld

De belanghebbende Markelose bungalowbouwers in spé gaven de moed echter niet op en in 1964 werd een derde plan ter inzage gelegd, het kreeg ook al een naam: het “Ensinkveld”.

Bungalow 'Long Range' die meester Leeftink liet bouwen aan de Voordesdijk

Eerste vier eeuwen van onze jaartelling

Er is niet veel bekend van wat er zich in deze periode van de volksverhuizingstijd in de landstreek Twente heeft afgespeeld. Hoewel er enkele Romeinse voorwerpen zijn gevonden, is het niet waarschijnlijk dat onze regio echt door de Romeinen is bezet. Overijssel werd door Germaanse stammen van de 'Chamaven', 'Bructeren' en 'Tubanten' bewoond. De Tubanten, ook wel Tuvanten werden genoemd, woonden in het meest oostelijke deel van Overijssel. Een groot deel van de autochtone bevolking in Oost-Nederland trok na de

Stammenkaart, situatie rond 300 na Chr.

Romeinse Tijd naar het zuiden weg (400-600). De resterende Tubanten – inmiddels gering in aantal – vermengden zich met andere Germaanse stammen uit het oosten tot de stam van de Salische Franken. Het is aannemelijk dat de naam Twente is afgeleid van de Tubanten of Tuvanten; gebezigde namen voor onze landstreek tussen 225 en 1130 na Chr. zijn succesievelijk: Tuihanti, Tuvantes, Tuehente, Tuentte, Twinta, Twentha en Twente.

Dat er zich ook Saksen in Twente hebben gevestigd is zeer waarschijnlijk. Een Saksisch rijk, een rechtstaat, of iets dat zich als zodanig

manifesteerde, heeft niet bestaan. Duidelijk is dat Twente wel sterke invloed van de Saksen heeft ondergaan, bijvoorbeeld in de vorm van regels, rechtsgewoonten, gebruiken, bouwstijl en taal. Ook de latere (1200-1300) markering en veel op het gebied van zeden en gewoonten zijn in ons gebied van Saksische oorsprong.

Veel Twentse voor- en achternamen hebben een Saksische oorsprong. Het achtervoegsel – ink /

–ing / –inck is hier een voorbeeld van. Hoewel men te weinig van de oude taal weet, wordt aangenomen dat het 'zoon van' of 'eigendom van' betekent.

Plaatsnamen ontstonden als: Hengelo, Almelo, Boekelo, Tweekelo, Weerselo, Denekamp, Holt en Woolde.

Enkele voorbeelden van Saksische woorden die nog in het Twents voorkomen zijn: knief (mes), mangs (soms), boks (broek), leep (sluw), twee-duustern (schemeren), schoppe (bergplaats), plet (voorhoofd), glielap (gluiperd), allèens (gelijk aan elkaar), delhannen (manwif), vroesseln (ravotten) en aait (altijd).

De Gouw Twente

In periode van na de volksverhuizing tot 1248, was Twente een gouw, een territoriaal en institutioneel onderdeel van een Germaans stamgebied.

Er waren gouwen in een gebied dat zich globaal uitstrekte over Nederland, België, Luxemburg, Oost Frankrijk, West Duitsland tot in Noord Italië. Gouwen hadden dikwijls natuurlijke grenzen, zoals: rivieren, kusten, heuvelruggen en dichte bossen.

In deze periode worden in het uiterst dun bevolkte Twente de eerste versterkingen / verdedigingswerken gebouwd. Het zijn doorgaans ringvormige burchten, walburchten of 'mottekastelen'. Een mottekasteel is een hoog-middeleeuws burchtype dat meestal in hout werd opgetrokken. Het hoofdkenmerk was dat het stond op een motte, een kunstmatig aangelegde aarden heuvel. Het mottekasteel zelf bestond veelal uit een torenvormig gebouw. De Hunenborg in Volthe, de Schulenburg bij Almelo, de Hondeborg ten noorden van Olden-

Gouwen omstreeks 800 na Chr.

maar ook door de bisschop van Utrecht. Ze waren bedoeld om mensen in tijden van spanning een veilige haven te bieden. Van erfelijk bezit van deze burchten is dan niet of nauwelijks sprake.

Gouwen in de Noordelijke Nederlanden (Nederland en West-Duitsland)

Tot de gouwen in Midden- en Oost-Nederland werden gerekend:

- Betuwe (Batua of Betua) (Over-Betuwe)
- Treanth of Theanti (Drenthe)
- Veluwegouw (Felua) (Veluwe)
- Flethite of Flethetti (Utrechtse Heuvelrug, Gooi en het westen van de Gelderse Vallei)
- Germepi Omgeving Woerden
- Opgooi of Upgoye (Kromme Rijngebied)
- Nifterlake Langs de Vecht en Rijn.
- Isla et Lake (Hollandse IJssel en Lek) (Lopikerwaard en Krimpenerwaard)
- Hamaland (ook wel Hamelant)
- IJsselgouw (Hisloa, Hisla of Isloi)
- Liemers of Lijmers (pagus Leomerike)
- Salon (Salland)
- Agridiocensis sive Umbalaha
- Swifterbant
- Teisterbant (Vijfherenlanden en Neder-Betuwe)
- Tueanti (Twente)
- North Tuianti (Nedergraafschap Bentheim en

MARCLO'S CHRONYKE

Noord
Twente

voor het eerst benoemd in 797

Bestuurlijke functie van een gouw

Gouwen werden bestuurd door een gouwgraaf. Dit was een bestuurlijke functie die hoorde bij een bepaalde gouw. De titel gouwgraaf was oorspronkelijk niet erfelijk, zoals bij een graaf van een bepaald gebied. Een gouwgraaf werd aangesteld door de koning/keizer (van het Heilige Roomse Rijk) –in ieder geval iemand hoger in hiërarchie– als diens vertegen-

Kaart uit 1890 met veronderstelde(!) indeling van Gouwen in Nederland en omstreken in de 10e eeuw. De kaart moet met de nodige marges worden geïnterpreteerd.

woordiger.

Rechterlijke functie

De centrale instelling was het gouwding. Dit was de bijeenkomst van dinggenoten, de vrije en weerbare mannen, op gezette tijden (meestal drie keer per jaar) op een vaste plaats, oorspronkelijk in de open lucht. Aangenomen wordt dat ook op de Dingspelerberg bij Markelo werd recht-gesproken volgens het volksrecht en waar andere grote besluiten en beslissingen van bestuurlijke aard werden genomen.

De bijeenkomst stond onder leiding van een

bij acclamatie aangewezen voorzitter, de rechter of richter. Deze voorzitter was na de inlijving in het Frankische Rijk de gouwgraaf.

Naast de (drie) vastgestelde echte of geboden dingen waren er de ongeboden dingen voor bijzondere gevallen. De dinggenoten waren dingplichtig, dat wil zeggen dat het een verplichting was aanwezig te zijn.

Er wordt wel vermoed dat er oorspronkelijk zelfs twee Twentse gouwen waren; Noord- en Zuid-Twente. Hoewel van Zuid-Twente geen vermelding bekend is, wordt in 797 gesproken van Noord-Twente als een zekere Oodhelm diverse goederen

aan de relikwieën van Sint-Salvator in Wichmond² schenkt die daar door ene Liudger (ca. 742-809, –missionaris in het gebied der Friezen, zelf ook afkomstig van een Friese familie) waren samengebracht. Ook worden dan voor het eerst Twentse 'buurschappen'³ genoemd, namelijk: *Manheri* (Mander = Tubbergen) en *Huleri* (waarschijnlijk Dulder, een buurtschap in de gemeente Dinkelland). Van Noord-Twente is verder nog sprake in 851 als over de plaats Wilsum (gelegen in het Graafschap Bentheim, op de kaart hierboven de eerste plaats onder 'Nrd.Twente') wordt geschreven. Later verdwijnt de naam Noord-Twente en is er alleen nog sprake van de gouw Twente. Deze gouw was groter dan het huidige Twente, want hij (de gouw) omvatte ook het ten noorden van het tegenwoordige Twente, in huidig Duitsland gelegen Niedergrafschaft Bent-

Dingplaats, afbeelding overgenomen uit 'Das Recht im Bilde

²Wichmond, een dorp in de gemeente Bronckhorst tussen de plaatsen: Zutphen, Hengelo (gld), Vorden,

³Buurschap, in Latijns *burscapium*, de benaming van een bestuursvorm in nederzettingen op het platteland)

heimdat destijds ook door Utrechtse missionarissen was bekeerd. Dit graafschap bestond uit de kerspelen Uelsen, Wilsum, Lage,

Neuenhaus, Emlichheim en Veldhausen, die nog lange tijd deel uitmaakten van het dekenaat Twente dat onderdeel was van het bisdom Utrecht. Dit, in tegenstelling tot het Obergraafschap Bentheim dat onder het bisdom Münster (–in 793 gesticht door de eerder genoemde Liudger) viel.

Graafschap Twente (803 – 1248)

Vanaf de tiende eeuw raakten gouwen en goudingen in verval door de uitbreiding van de 'horigheid'.

Het aantal vrije mannen nam hierdoor af en de verbrokkeling van de gouwen in graafschappen nam toe. Horigen waren boeren die aan hun land verbonden waren zonder dit te bezitten en met bepaalde verplichtingen aan de land-bezitter. In het maatschappelijk systeem in Europa van de Middeleeuwen (ca. 500 tot ca. 1500) draaide het om rechten en plichten van mensen en grondgebieden. Binnen dit systeem van rechten en plichten is een glijdende schaal waar te nemen van zo goed als geen rechten en veel plichten naar veel rechten en weinig plichten. Onderaan de schaal stonden de lijfeigenen en bovenaan de schaal de vrijen met als belangrijkste groep de adel. Ergens tussenin bevonden zich de horigen met allerlei verschillende rechten en plichten, afhankelijk van tijd en plaats.

De gouwnaam bleef bij de verbrokkeling van de gouwen in graafschappen nog lange tijd in gebruik voor het duiden van het geografische gebied.

De graaf die als hoogste ambtenaar in de gouw Twente optrad zetelde naar alle waarschijnlijkheid in Goor. De Graven van Goor zijn mogelijk voortgekomen uit de Oversten of Oudsten van de stammen der Tubanten, Salische Franken en mogelijk ook van de Saksen.

De naam Van Goor (Ghoor) is voor het eerst

opgedoken in analen die dateren van 1021; de graaf van Goor zou één van de belangrijkste leenmannen zijn van de bisschop van Utrecht. De Bisschop van Utrecht verwierf –vermoedelijk in de elfde eeuw– ook de wereldlijke macht in Twente. Eén van graven van Goor, Adolphus, schonk de borg met het omringende gebied dat Ghoer werd genoemd in 1026 aan het bisdom in Utrecht. Als wederdienst benoemde de bisschop de graaf van Gore tot signifer⁴ en advocatus⁵, twee belangrijke functies in de bisschoppelijke hiërarchie. De graaf was nu een vazal⁶ van de bisschop. In die functie trad de graaf van Goor ook op tijdens de slag bij Ane (net achter Hardenberg) in 1227. Dit was een veldslag tussen aan de ene kant een leger van de bisschop van Utrecht, Otto II van Lippe, onder aanvoering van Rudolf van Goor en waarin zich tevens tal van Twentse edelen bevonden, en aan de andere kant de troepen van Rudolf II, burggraaf van Coevorden, die gesteund werd door Drentse boeren. Rudolf II, versloeg het bisschoppelijk leger, terwijl de bisschop zelf sneuvelde.

rond 700	-	8.700 personen
rond 800	-	11.800 personen
rond 1200	-	17.500 personen
rond 1475	-	52.600 personen
rond 1675	-	70.700 personen

Het begon erop te lijken dat de macht van de adel teveel was toegenomen en de bisschop de adel niet meer de baas was. De edelen hadden zich steeds zelfstandiger gemanifesteerd, hadden aan een dynastie gewerkt

en waren er in geslaagd hun kastelen en titels erfelijk te maken. Menig edelman verrijkte zichzelf door onder meer tol te heffen naar hartenlust zich als moraalarme roofridder te gedragen. Een golf van kastelenbouw en het versterken van oudere nog houten verdedigingswerken was het gevolg.

Ongeveer halverwege de 13^e eeuw plunderden graaf Godefriedus van Gore en zijn neef Herman van Saterlo veelvuldig adellijke huizen en boerderijen. Ze terroriseerden de wijde omge-

⁴Signifer, "veldtekendragers" of vaandeldragers was

⁵Advocatus hier waarschijnlijk het best te 'vertalen' met verdediger, helper, juridisch advi-

⁶Vazal, iemand die onder de bescherming van een heer, hier de bisschop, stond en die hem daarvoor in

ving. Ondanks waarschuwingen van bisschop Otto III bleven ze maar doorgaan met hun wangedrag. Tot het jaar 1248, toen een groot bisschoppelijk leger, onder aanvoering van zijn neef graaf Willem II van Holland, naar Goor trok. De gore graven Godefriedus en Herman van Saterlo werden brutoot gevangen genomen en naar Utrecht afgevoerd, hetgeen het einde betekende van het graafschap Goor.

Landschap Twente

In 1248 stelde de bisschop een drost aan om de taken van de graaf over te nemen.

Het ambt drost was niet erfelijk. Daarmee beoogde de bisschop de toename van de macht van de adel, zoals in de voorgaande jaren zich had gemanifesteerd, in te perken. Hiermee werd voorkomen dat de heren onafhankelijk van de bisschop zouden worden.

Graafschap Twente was Landschap Twente geworden. Het drostambt bestond overigens ook al vóór 1248. Hoewel het ambt niet erfelijk was, was het wel lucratief. Dit, wegens het aandeel in de boetes dat de drost als inkomen genoot.

De macht van de drost gold niet het hele Landschap Twente. Enkele heerlijkheden vielen erbuiten: Almelo, Diepenheim en Haaksbergen.

Terwijl Drenthe en Groningen na de nederlaag van de bisschop in de slag bij Ane feitelijk zelfstandig werden, bleven de Landschappen Vollenhove, Salland en Twente overwegend trouw aan de bisschop. Langzaam verschuift de macht in deze Landschappen weer terug naar de bisschop.

De drie Landschappen ontwikkelden zich binnen het Oversticht in toenemende mate tot een eenheid, die in 1458 voor het eerst 'Overijssel' genoemd wordt. Later komen

we hierop terug onder de kop 'Twente wordt deel van Overijssel'.

Het platteland van Twente

De oudste nederzettingen werden na de Romeinse Tijd, vanaf 400 à 600 na Chr. grotendeels verlaten. De overgebleven Tubanten – inmiddels gering in aantal – mengden zich later tijdens de grote volksver-

huizingen met andere

Germanen uit het oosten tot de stam van de Salische Franken. Ook kwamen er Saksen, die in familieverband

zich in groepjes boerderijen gingen vestigen en verder gingen uitbouwen.

Men leefde in kleine sociale gemeenschappen, de zogenoemde 'buurschappen'. In deze kleine buurten heerste dus een soort familiesamenleving.

We mogen aannemen dat tegen het eind van de 8^e eeuw, over heel Twente, al veel van deze buurschappen voorkwamen, waaronder Stokkum. Omdat er voldoende grond voorhanden was konden de buurschappen zich territoriaal gemakkelijk uitbreiden. Het aantal vrije boeren nam gestaag toe. De meeste Twentenaren leefden van de landbouw, vooral van de akkerbouw. Door oorlogen, waaronder de invallen der Noormannen, de komst van het feodale stelsel en de strijd tussen de kleinere machthebbers liep het aantal vrije boeren omstreeks 800 snel achteruit. Het groot grond-bezit van de adel en de kloosters nam daarentegen toe. Alleen de kleinere onbetekenende boerderijtjes en katersteden⁷ bleven of werden particulier bezit van de hard werkende bewoners.

⁷**Katerstede** (caterstede) is een klein hutachtig bouwsel met land, bewoond en bewerkt door een 'keuterboer'. Dit begrip wordt met name gebezigd in de Achterhoek, Twente, Salland en langs de IJssel.

Bevolking van Twente

rond 800	-	5.400 personen
rond 2005	-	600.000 personen

Germanen uit het oosten tot de stam van de Salische Franken. Ook kwamen er Saksen, die in familieverband

zich in groepjes boerderijen gingen vestigen en verder gingen uitbouwen.

Men leefde in kleine sociale gemeenschappen, de zogenoemde 'buurschappen'. In deze kleine buurten heerste dus een soort familiesamenleving.

We mogen aannemen dat tegen het eind van de 8^e eeuw, over heel Twente, al veel van deze buurschappen voorkwamen, waaronder Stokkum. Omdat er voldoende grond voorhanden was konden de buurschappen zich territoriaal gemakkelijk uitbreiden. Het aantal vrije boeren nam gestaag toe. De meeste Twentenaren leefden van de landbouw, vooral van de akkerbouw. Door oorlogen, waaronder de invallen der Noormannen, de komst van het feodale stelsel en de strijd tussen de kleinere machthebbers liep het aantal vrije boeren omstreeks 800 snel achteruit. Het groot grond-bezit van de adel en de kloosters nam daarentegen toe. Alleen de kleinere onbetekenende boerderijtjes en katersteden⁷ bleven of werden particulier bezit van de hard werkende bewoners.

⁷**Katerstede** (caterstede) is een klein hutachtig bouwsel met land, bewoond en bewerkt door een 'keuterboer'. Dit begrip wordt met name gebezigd in de Achterhoek, Twente, Salland en langs de IJssel.

Niettemin nam de bevolking in omvang toe en werden steeds meer woeste gronden in cultuur gebracht. De buurschappen gingen er toe over om de woeste gronden, bestaande uit bos, wilde weiden, heide, moeras en veengrond, tot

de kladden te worden genomen en aan de oren en de haren te worden getrokken, opdat ze deze gebeurtenis zich tot in lengte van dagen zouden blijven heugen.

De Twentse Marken. Het richterambt Kedingen (Markelo+Goor+Rijssen+Wierden) had 11marken

Toen door de begrenzing verdere uitbouw van de buurschap niet meer mogelijk was, had binnen de buurtschap een ontwikkeling plaats waardoor ze uitgroeide tot een organisatie van grondgebruik en grondeigendom, het wezenskenmerk van een marke. Vanaf toen vormde de marke de basis van de boerensamenleving. Ze beperkte zich echter niet tot de regeling van het grondgebruik, tot haar taak behoorden later ook de functies die tegenwoordig door gemeente en waterschap worden uitgeoefend.

Buurschap, boerschap, maalschap of ledschap is de benaming voor zowel de bestuursvorm in de nederzettingen als voor die nederzettingen zelf. Een aantal buurschappen samen vormden een 'kerspel'. Kerspel is de middelneder-

haar gemeenschappelijk bezit te rekenen. Vroeg of laat belandde men echter bij gronden die door het naastliggende buurschap als het hunne werd beschouwd. Nu werd het noodzakelijk om gezamenlijk de grens vast te stellen. Deze begrenzing, die in de 12^e en 13^e eeuw is doorgevoerd, is het begin van het vormen van marken geweest.

Het vastleggen van de grenzen was dikwijls toch een moeilijke zaak en het was dus belangrijk dat de overeengekomen ligging voor generaties moest worden gegarandeerd. Bij gebrek aan Kadaster, GPS en Rijksdriehoeks-meting paste men het volgende systeem toe:

Men nam de kinderen mee naar het punt waar de grens-markering zou worden aangebracht, waar ze getuige moesten zijn van de plaatsing van een grenssteen. Ze werden daarbij getrokken op lekkernijen, om vervolgens flink bij

landse⁸ benaming voor kerkgemeente, parochie of een onderdeel daarvan. Een kerspel kon

⁸Het **Middelnederlands** is een voorloper van wat we de 'moderne Nederlandse taal' noemen. Het werd tussen 1200 en 1500 in het huidige Nederlandse taalgebied gesproken. Middelnederlands was de opvolger van het Oudnederlands. **Oudnederlands** is de taal die gesproken en geschreven werd tijdens de vroege middeleeuwen (circa 500 tot 1150) in een deel van de gewesten die nu Nederland en België vormen en verder in het Franse kustgebied tot nabij Duinkerke.

⁹Een **es**, of **esch** in oude spelling, is een hoog gelegen akker, te vinden op de zandgronden van Noord-, Oost-, Midden- en Zuid-Nederland en Vlaanderen. Het woord 'es' komt van het Gotische woord atisk, dat

¹⁰**Kampenlandschap**: landschap met verspreid liggende erven / kleinere percelen bouwland, dikwijls omheind of omzoomd door bomenrij en voorkomen in Salland, de Achterhoek en Twente. Sommige bouwlandcomplexes behoorden tot maar één boerderij. Deze individuele essen worden ook *kampen* (campus

zeer grote afmetingen hebben. Het kerspel Ootmarsum bijvoorbeeld omvatte oorspronkelijk ook Almelo.

Het platteland van Twente werd gekenmerkt door een essen-⁹ en kampenlandschap¹⁰. Alleen in Vriezenveen bestond een slagenlandschap.

De bewoners konden oorspronkelijk globaal in vier sociale lagen worden verdeeld, namelijk: de edelen, de vrijgeborenen, de vrijgelatenen en de horigen. De adel en de vrije boeren / vrije mannen vormden de kleinste categorie. Een groot deel van de boerderijen was horig. Ze waren ofwel eigendom van adellijke bezitters, dan wel van grote geestelijke instellingen zoals kloosters. Verreweg de grootste eigenaar van horige erven was de landsheer, de bisschop van Utrecht. Zijn bezittingen waren georganiseerd in een aantal hoven; Borne, Delden, Goor, Oldenzaal, Ootmarsum en Wedde-

Warmelo bij Diepenheim

hoen. In 1333 kwam daar met

de verwerving van de heerlijkheid Diepenheim

¹¹Een **havezate** (ook wel: havezathe of havesate) is een versterkt huis (burcht), hofstede, hof of hoeve. Oorspronkelijk was het een benaming voor een grote boerderij met land. In de 17^e E was de havezate een riddersmatig goed. Het bezit hiervan was een *voorwaarde* voor het lidmaatschap van een ridderschap.

de hof Kagelink bij. Andere grote instellingen waren de abdij Werden (stadsdeel van de Duitse stad Essen), het klooster Lorsch (plaats in de Duitse deelstaat Hessen), het Kapittel van Sint-Pieter te Utrecht, het Kapittel van Sint-Lebuïnus te Deventer en het Sticht Essen (een abtjvorsten-dom voor vrouwen in en om de Duitse stad Essen).

Van de overige boerderijen (niet-horigen) waren verscheidene eigengoed, een bijzondere vorm van grondbezit, een meer absolute vorm van bezit dan het tegenwoordige. Een merendeel van de boerderijen was echter leenhorig, dat wil zeggen de grond werd geleend in ruil voor diensten als: trouw, militaire bijstand en belastingen. De belangrijkste leenheer was de bisschop van Utrecht, andere leenheren waren de graaf van Bentheim, de heer van Borculo (een hoge heerlijkheid in het noordoosten in het graafschap Zutphen), de graaf van Steinfurt en de graaf van Almelo.

Aan het eind van de middeleeuwen (15^e eeuw) ontstaan de havezaten¹¹, waarvan het aantal in de 17^e eeuw ruim 40 bedroeg. Daarnaast was er nog een aantal landhuizen zonder bestuurlijke voorrechten, omdat ze katholiek bleven.

Rook'n

Dit verhaaltje spölt zich of zo roond 1950. In die tied zwaar'n wie (miene kameroa en ikke) na school-tied duur de grote gemeente Maarkel. Wie had'n joa tied zat want wie hoom'n neet te computeren, gamen, sms, emailen, want det was der in die tied nog neet. Dus doar ha'w ok geen las met. Ok bie oonze oalders hoo'm wie niet an te kom'n want die war'n vö! te drok met het wier opbouw'n van Nederland. Nee wie war'n kats op oonzelf anneweze'n. Oonze grootste hobby was : rondstruinen deur de mooie natuur van Maarkel.

staande klinkerwegen te herstraten en op breedte te brengen, nl. de Koenderinksweg en een gedeelte van de Roosdomsweg vanaf Erve Meengs tot aan de Endemansdijk. Verder was men van plan ruim 109 km zandwegen geheel te verbeteren door middel van puinverharding, straatklinkers of asfalt. B. en W. stelden zich voor dit plan in vier jaar uit te voeren.

Voorjaar 1960: Raad Markelo trekt nogmaals de knip voor verharding zandwegen

De raad verleende in het voorjaar van 1960 zijn goedkeuring voor het afwerken en verbeteren van verschillende zandwegen. De te verbeterende zandwe-

gen waren een gedeelte van de Plasdijk, Slagboomsdijk, Scholendijk en de Klemmerweg. Verder werd beslist dat bij de uitmonding van de Worsinkweg op de Rijssenseweg en bij de splitsing van de Plasdijk met de Enterweg in El-senerbroek een lichtpunt zou worden geplaatst.

Door woningbouw aan de Wehme-

kamp in de kern van Markelo werd besloten voor voltooiing van de straatwerken op deze locatie. Op 14 april 1960 vond de aanbesteding plaats voor verdere verharding van de Roudaalterweg en de Seinenweg. De werken werden voltooid in de zomer van 1960.

eigenlijk

neet mag. Noadat de cigarette op was ginge wie op hoes op an. Moar 't verhaal kreeg nog wa een staartje.

Privacy

Veur de rest van dit verhaal nem ik oe effen met noar mien geboortehoes. Det is woar noe Wibel zien'n agosie hef, tegenoaver 't destieds völs te grote poskantoor. Het hoes word'n bewoont deur 2 families. An de linkerkaante woon'n wie; Mien va oefende doar zien be-roep as schoenmaker oet en ok had e der een

handeltje in schoone bie die mien moo tus'n 't kokk'n. wass'n en poets'n deur mos verkoop'n want doar had hij gin tied veur.

Rechts woon'n de familie Tuitert; Hendrik en Aaltje met de wichter Dickie en Bea. Dickie en ikke trok'n destieds völle met mekare op en hij had ok ne cigarette rookt bie de Zweer.

Bov'n an de veurkaante haj de sloapkamers en achter die sloapkamers begon ne groot'n zoolder. Mid'n oaver den zoolder leep 'n hoolt'n schot. moar det schot was ma 2 meter hoge en doarboam'n was niks. Dus ie kön't oe veurstell'n det ut onmeinig geheurig was. Ma des-

Het huis waar vroeger de twee gezinnen woonden.

Later is dit verbouwd tot winkel/woonhuis.

tieds was det veur oons heel gewoon want 't woord PRIVACIE was nog neet oetevoon'n. Had'n ze nog nooit van eheurd. Het was zo geheurig dat als Hendrik Tuutert met griep in berre lêê. dan ko'j bie oons zien gebit heur'n klapper'n en as bie Tuutert 'n wekker ofleef. sprong'n mien va en moo oet berre.

Op den dag dat wie een cigarretje erookt had'n van de Zweer, lagge wie 's oam'ns in berre. Dicky en ikke en net of wie 't of had'n ofesprok'n, begonne wie tegeliekertied om oonze moo's te blêê'n. MOO, och moo kom 's êem bôôm'n. De moo's noar bôôm'n en noe mu'j wet'n dat der in het schot 'n deurke zat de'j van beide kaant'n los kon'n doen want d'r zat 'n hoolt'n klôske an en ai door an dreien dan drei'n het an de andere kaante ok.

Deel 2 Besmettelijke ziekten en epidemieën

Pokken en de epidemie van 1870-1873

Pokken is een duizenden jaren oude virusziekte. Volgens een aantal wetenschappers is Farao Ramses V, die rond 1143 voor Christus leefde, een van de eerst bekende slachtoffers van de pokken.

De pokken kwamen in het begin van onze jaartelling met Romeinse soldaten naar

Europa. In de vierde eeuw brachten de Hunnen de ziekte opnieuw mee.

Tot de Middeleeuwen vormden de pokken geen grote bedreiging. De ziekte zou pas verder verspreid worden door de terugkerende kruisvaarders. Veel mensen kregen de pokken, maar velen raakten ook immuun voor de ziekte. De aantallen slachtoffers van de pokken vielen in het niet bij die van de Zwarte Dood (de pest).

Pokken wordt voornamelijk veroorzaakt door twee soorten virussen: de variola major en de variola minor. Door de variola major sterft ongeveer 20%, tegen 2% door variola minor. Vooral kinderen zijn gevoelig voor het virus, waardoor in Europa pokken lange tijd gezien

werd als een kinderziekte. In de achttiende eeuw waren de pokken in Nederland verantwoordelijk voor 40% van de kindersterfte tussen één en tien jaar.

Ramses V

Het virus wordt verspreid door menselijk contact. Vooral door het inademen van het virus. Een paar druppels zijn al genoeg om geïnfecteerd te raken. Twee weken nadat iemand besmet is krijgt deze hoge koorts, spierpijn, andere pijnen, hallucinaties, sufheid en duizeligheid. Na drie dagen koorts ontstaat uitslag over het hele lichaam. Het lijken eerste rode stippen, maar deze veranderen in blaren. De blaren vullen zich na enkele dagen met etter. Gaat de persoon dan niet dood dan droogt de etter langzaam op en vallen de korsten na een paar weken af en laten vaak littekens achter. De persoon is gepokt en daardoor immuun geworden voor de ziekte.

Het pokkenvirus is zeer stabiel en heeft zich in honderden jaren nauwelijks veranderd.

De top van de ziekte werd in Europa bereikt in de achttiende eeuw, die daarom ook wel de eeuw van de pokken werd genoemd. Er was in die tijd ook meer aandacht voor de pokken omdat de zwarte dood eindelijk Europa had verlaten en geen slachtoffers meer maakte. Bekende slachtoffers van de pokken in Europa waren Peter de Grote van Rusland en Lodewijk XV uit Frankrijk. In Nederland overleed de vader van stadhouder Willem III aan de pokken, evenals zijn moeder en zijn vrouw Mary Stuart.

Ook de bestrijding van de pokken kreeg nu meer aandacht. Bekend werd dat, in Afrika en Azië, mensen soms opzettelijk werden besmet met de etter van een pokkenlijder en dat deze daarna immuun waren voor de ziekte. Deze variolatie

(genoemd naar het variola of pokken virus) nam in Europa en Noord Amerika een grote vlucht. Een nadeel van deze methode was dat een groot deel van de mensen na variolatie toch

Edward Jenner

stierf en dat zij andere mensen konden besmetten. De Engelse arts Edward Jenner ontdekte eind achttiende eeuw dat mensen die koepokken hadden gehad, immuun waren geworden voor de menselijke pokken. Hij vaccineerde een aantal proefpersonen met zeer positief resultaat. Er was echter veel verzet tegen vaccinatie, omdat dierlijk materiaal in mensen werd ingespoten. Uiteindelijk verdrong de vaccinatie de variolatie en in de negentiende eeuw werd op grote schaal ingeënt. Het aantal pokkenslachtoffers daalde sterk. Maar de ziekte was nog niet verdwenen. In de negentiende eeuw stierven jaarlijks in Nederland enkele honderden mensen aan de pokken, voornamelijk in de grote steden. De virusziekte zou nog één keer hard toeslaan.

In juli 1870 brak een oorlog uit tussen Frankrijk en Pruisen. Pokken kwam in Frankrijk nog veel voor. De mobilisatie, troepen bewegingen naar de fronten en de vlucht van duizenden Parijzenaren naar het platteland zorgde voor een verspreiding van de pokken. De Duitsers, die de oorlog snel wonnen, brachten Franse krijgsgevangenen over naar verschillende plaatsen in Duitsland. De verplaatsing van zoveel mensen had zowel in Frankrijk als in Duitsland een grote pokkenepidemie tot gevolg. De epidemie ver-

spreidde zich over west en midden Europa en bereikte ook andere werelddelen. In totaal eiste de epidemie in Europa ruim een half miljoen slachtoffers. In Nederland eiste de pokken epidemie in 1870 al 706 slachtoffers. In het jaar daarop was het aantal gestegen tot 15.787 doden. In 1872 daalde het aantal tot 3731 en bereikte in 1874 het gebruikelijke peil van enkele honderden. In Markelo is in 1870 ook duidelijk een hoger sterftecijfer te zien. (zie tabel overledenen) Het waren vooral kinderen die het slachtoffer waren van deze epidemie. Na deze epidemie werd de vaccinatie in Europa voortvarend aangepakt. In de twintigste

Op een schilderij van Ernest Board dient Edward Jenner in 1796 het eerste pokkenvaccin ter wereld toe aan een kind

In onderstaande tabel is duidelijk te zien dat de pokkenepidemie van 1870 ook in Markelo veel slachtoffers heeft gemaakt.

Overledenen in Markelo naar gegevens van de burgerlijke stand:

Jaar	aantal overledenen
1840 – 74	1841 – 84, 1842 – 94, 1843 – 82, 1844 – 91, 1845 – 80
1846 – 116	In 1846 en 1847 heerst er hongersnood in Nederland. Schaarste van levensmiddelen, vooral ten gevolge van de aardappelziekte; grote sterfte aan griep, mazelen, kinkhoest, en roodvonk; grote zuigelingensterfte.
1847 – 97	
1848 – 91	In 1848 en 1849 heerst er in Nederland cholera; hier heeft Markelo niet veel onder te lijden gehad.
1849 – 83, 1855 – 95	1850 – 64, 1851 – 82, 1852 – 76, 1853 – 89, 1854 – 96
1856 – 77	In de jaren 1855 t/m 1860 heersen er regelmatig mazelen epidemieën
1857 – 100	
1858 – 104	

- 1875 – 107 mazelen
- 1876 – 96 1877 – 93, 1878 – 96, 1879 – 97, 1880 – 95, 1881 – 99, 1882 – 76, 1883 – 88
- 1884 – 103 kindersterfte: mazelen, roodvonk
- 1885 – 99 1886 – 95, 1887 – 99, 1888 – 89, 1889 – 95, 1890 – 102, 1891 – 77
- 1892 – 120 griep epidemie het aantal sterfgevallen aan ziekten van de ademhalingsorganen is dit jaar in Nederland 5000 hoger dan in 1891.
- 1893 – 86 1894 – 82, 1895 – 81, 1896 – 82, 1897 – 69, 1898 – 81, 1899 – 72, 1900 – 87
- 1901 – 88 1902 – 69, 1903 – 72, 1904 – 86, 1905 – 89, 1906 – 61, 1907 – 86
- 1908 – 86 In 1908 en 1911 grote zuigelingensterfte. Vooral in 1911 in augustus buitengewoon hoge sterfte van kinderen beneden 1 jaar ten gevolge van de hete zomer. Zoals te zien is in de tabel, geldt dit niet voor Markelo. (Bij warme zomers ziet men geregeld zgn. zomertoppen in de zuigelingensterfte gedurende de maanden juli, augustus of september.)
- 1909 – 66 1910 – 64, 1911 – 73, 1912 – 80, 1913 – 71, 1914 – 62, 1915 – 60, 1916 – 79
- 1917 – 56
- 1918 – 82 Spaanse griep
- 1919 – 73 Spaanse griep
- 1920 – 62 1921 – 68, 1922 – 67, 1923 – 62, 1924 – 65, 1925 – 73, 1926 – 47, 1927 – 63
- 1928 – 66 1929 – 46, 1930 – 61, 1931 – 73, 1932 – 66, 1933 – 57, 1934 – 64, 1935 – 60
- 1936 – 61 1937 – 66
- 1938 – 67 In 1938 en 1939 was er een kinderverlamming (Poliomyelitis) epidemie in Nederland, vooral in Amsterdam en Nijmegen
- 1939 – 60 1940 – 70, 1941 – 76, 1942 – 83, 1943 – 67, 1944 – 61, 1945 – 88
- 1946 – 71 Van 1946 t/m 1949 heerste er tuberculose in heel Nederland
- 1947 – 45 1948 – 60, 1949 – 69, 1950 – 48, 1951 – 48, 1952 – 55, 1953 – 53, 1954 – 33
- 1955 – 63
- 1956 – 51 In 1956 opnieuw kinderverlamming in heel Nederland
- 1957 – 43 1958 – 26, 1959 – 34, 1960 – 35
- In 1966 heeft er een meningitis (hersenvliesontsteking) epidemie geheerst in Nederland
- In 1978 en in 1992-1993 kwam er opnieuw kinderverlamming voor in Nederland
- In 1996 en 2012 heerste er een kinkhoestepidemie in Nederland

Dagboek van huisarts W.F. Vos

In het archief van de Stichting Heemkunde is nog een dagboek/patiëntenadministratie aanwezig van dokter Vos, huisarts in Markelo van 1874-1877. Hieruit onderstaand de overledenen in de jaren 1874 (vanaf 29 maart) en 1875. We kunnen hieruit opmaken dat in 1875 in Markelo een mazelen epidemie heerste. Zoals ook duidelijk te zien valt, stierven er in de tijd voordat er een vaccin voor was, heel veel kinderen aan mazelen.

Dokter Vos had ook patiënten in Holten; hieronder worden alleen de overleden patiënten uit Markelo genoemd.

1874

10 juli overleden Hijkes Hendrik –Berend Hendrik Vriezenberg (Haykert) 50jr

20 juli overleden Antonia Berendina Roehof 2jr kind van Jan Arend / Stokkumerbroek 2jr (Rouwhof Antonia Berendina)

28 aug overleden Harmen Brinkers huisnaam Kloppers Beusbergen 48jr

12 sept overleden Janna Senkeldam-Lammertink 28jr/huisnaam Duisken Elsenerbroek (burgerlijke stand geeft 11/9 als overlijdensdatum)

15 sept overleden 82jaar Elkink Hendrik/Wiemerink Herike

1875

- 15 jan overleden Hargeerds Sr Hendrik Jan, tapper 71jr
6 febr overleden Wed. Fenneken Berendsen-Visscher (Stokkum) gasteralgia colica 44jr
6 maart overleden Santvoort (huisnaam Struck) .. bronchitis chronica (dit is waarschijnlijk Jan Bloemendal Elsen, 38jr)
5 april overleden Berend Hendrik Schottink 2jr (van B.J. – SniederBerend Wiemerinkshoek)
10 april overleden Teunis Bouwhuis /Schipbeek Markelo (van Jan Hendrik) 1jr
17 april overleden Jan Meyer (van Jan Hendrik Meenderinkshoek) pneumonia (longontsteking) 1jr
20 april Hermina Pluimers – schoenmaker Markelo, Morbilli (mazelen)
20 april Jan Woestenenk, morbilli
20 april overleden kind Schorfhaar/Achterhoek pleuropneumonia (longontsteking)
21 april kind Bruins, mazelen
21 april Margriet Nilant (burgemeestersdochter) morbilli (mazelen)
21 april Hermina Nijland (van Frederik Jan) morbilli
21 april kind Gerrit Hendrik Noteboom, mazelen
24 april Hendricus Leunk (Wevers Beusbergen) Morbilli
29 april overleden kind Klumpers, Jan Willem (van Hendrik Jan - Rensink, Beusbergen) 5jr morbilli pneumonia
1 mei Geertrui Klumperts (H.J.), morbilli
2 mei Berendina Nijland Elkink (Heilersig), morbilli
4 mei Gerrit Jan Spenkelink (zoon wed. Spenkelink), Morbilli
10 mei kind Bussink, morbilli (mazelen)
11 mei overleden kind Traast Gerrit Jan 1jr (van G.J.-Markelonerbroek), morbilli pneumonia
15 mei kind Overbeek (van Jan Harmen-huisnaam Klein Vis???), mazelen
16 mei kind Sligman (van Arend Jan Markelo), morbilli
24 mei overleden kind Kuipers, Herman (van Gerrit Jan, kleermaker) 1jr, pneumonia
1 juni overleden Willemina Stoelhorst (van Hendrik Jan Stoelhorst op de Tol) 1jr morbilli pneumonia
9 juni overleden Mannes Teela Bronchitis Chronica 27jr geb. te Holten; namen der ouders onbekend (rekening naar Gemeente Bestuur)
11 juni kind Hesselink (Rierink) Stokkum, mazelen
12 juni overleden kind Dollekamp, Hendrik Jan (van Gerhard - kruidenier) 4mnd.
14 juni overleden Albert (Albertus Gerhardus) Warmelink, landbouwer 23jr (zoon van wed. J. Warmelink) phthisis (longtuberculose)
21 juli overleden Gerrit Stegeman (huisnaam Stegeman Achterhoek) landbouwer 82jr
24 juli overleden Jenneken Scholte in 't Hof (dochter van Jan Harmen) Stokkum 25jr verlaten echtgenote van Hendrik Jan Grijzen woonplaats onbekend
16 aug overleden Jenneken Sligman-Peusschers Markelonerbroek 34jr vrouw van Gerrit Hendrik Sligman
21 sept overleden kind Elkink, Hendrika Gerritdina van Arend Jan Elkink (Heilersig) Herike 8mnd pneumonia convulsia (vorm van longontsteking)
27 sept overleden moeder van H. ter Welle; Dina ter Welle-Stokreef (Sant Hendricus Borkelt Markelo) 67jr pneumonia hydrosis (vorm van longontsteking)
28 sept overleden kind Klein Horstman, Hendrikus 5jr (zoon van Hendrikus)
30 sept overleden Jan Dijkink Dijkerhoek, kuiper (ongehuwd) 61jr (volgens burgerlijke stand overleden op 29 september)
Datum niet te lezen Gerrit Jan Krabbenbos (zoon Gerrit metselaar) Morbilli
6 okt overleden Berend Jan Lammertink, zoon van A.J. Lammertink (Klein Lammertink Markelo) scrophulosis (abces dat voorkomt bij tuberculose) 4jr
27 okt overleden Altenaar (Endeman, Achterhoek) Herman bronchitis chronica
29 okt overleden Jan van Dam korenmolenaar 78jr
30 okt overleden J. Dijkink Sr. Dijkerhoek

eeuw daalde het aantal sterfgevallen door pokken zeer sterk. Buiten de westerse wereld bleef de pokken nog lang heersen. Uiteindelijk wist men door vaccinatie en isolatie van pokkengevallen het aantal slachtoffers terug te dringen. In 1979 stelde de Wereldgezondheidsorganisatie vast dat de pokken was uitgeroeid. Het pokkenvirus zou alleen nog voor onderzoeksdoeleinden in Rusland en de USA aanwezig zijn.

19 personen overleden aan mazelen in een tijdsbestek van 20 april t/m juni 1875

7 personen aan pneumonia (longontsteking) overleden tussen maart en september 1875

Mazelen

Mazelen wordt veroorzaakt door een virus. De besmetting vindt plaats via druppeltjes die met hoesten en niezen worden verspreid. Mazelen is een zeer besmettelijke infectieziekte: één ziek kind kan wel tien andere personen besmetten die niet tegen mazelen zijn ingeënt of geen mazelen hebben doorgemaakt. De besmettelijke periode is van 4 dagen vóór tot 4 dagen na het ontstaan van de huiduitslag. De vlekjes ontstaan gemiddeld 10 dagen na de besmetting. De meest voorkomende ziekteverschijnselen bij mazelen zijn hoge koorts, verkoudheid, vlekken en rode ogen. Soms treedt

oorontsteking of longontsteking op als complicatie. Mazelen kan ook tot hersenontsteking of sterfte leiden, maar dit komt in ontwikkelde landen weinig voor. Door de jaren heen zien we elke tien tot vijftien jaar een uitbarsting van mazelen. Degene die mazelen gehad hebben zijn dan immuun, zodat na een aantal jaren de kinderen die in de tussentijd geboren zijn, weer oud genoeg zijn om deze infectieziekte te krijgen.

Vaccinatie tegen mazelen is gestart in 1976. Sindsdien komt de ziekte nauwelijks nog voor in Nederland. Vanaf 1987 zit mazelen in een combinatievaccin, BMR, dat ook beschermt tegen bof en rodehond.

Mazelen in de bijbelgordel

Van mei 2013 tot maart 2014 heeft in Nederland een mazelenepidemie geheerst. Deze vond vooral plaats in gemeenten met een lage vaccinatiegraad tegen mazelen (onder 90 procent). Deze gemeenten liggen in de zogenaamde 'bijbelgordel' of 'biblebelt', een vrij brede strook die door Nederland loopt van Zeeland tot Overijssel. Hier wonen veel mensen die behoren tot de reformatorische gezindte. Zij laten zich om religieuze redenen niet inenten. Er zijn 2.640 patiënten met mazelen gemeld. Omdat niet iedereen die mazelen had naar de huisarts ging, zal het werkelijke aantal patiën-

In onderstaande krantenberichten de melding van een ernstige besmettelijke ziekte, in dit geval

1 aug. 1915 Thans komen ook gevallen van besmettelijke keelziekte ten huize van J.H. Knopers te Stokkum en J.H. Leunk te Stokkumerbroek, zoodat deze ziekte thans in 8 gezinnen is waargenomen. (zie verder de "bekendmaking" van den heer Burgemeester in dit blad.)

In de raadsvergadering van 6 augustus 1915 vraagt de heer Hofmeijer of het met het oog op het heerschen der keelziekte in Stokkum, ook nodig zou zijn de school aldaar te ontsmetten.

De Voorzitter zegt dat de school in de vacantie wordt gewit en schoongemaakt en hij dit alleen voldoende acht, maar spreker zal het advies vragen van de gezondheidscommissie.

3 nov. 1915 – Ten huize van A.J. Derking ("de Kappe") op 't Mazeveld komt een geval van besmettelijke keelziekte voor.

28 nov. 1915 – Binnen den tijd van 8 dagen zijn hier 2 gevallen van Dyphteritis (besmettelijke keelziekte) voorgekomen. Het eerste in Beusbergen – met doodelijken afloop – het tweede in 't Stokkumer Broek

7-1-1923 Markelo

In verband met de voorgekomen gevallen van diphteritis is de dorpschool ontsmet en zijn de lessen niet aangevangen op 3 doch op 8 en 9 januari.

26-1-1935

Het 4^e geval van diphteritis is thans in onze gemeente geconstateerd. Voor de inenting van deze gevreesde ...ziekte hebben zich nu reeds een 250 personen aangemeld. Men leze hieromtrent de in dit nummer geplaatste advertentie

difterie. Difterie valt ook nu nog onder de meldingsplicht van (momenteel 43) besmettelijke ziekten. Twentsch Zondagsblad

ten echter veel hoger zijn. Tijdens de epidemie zijn er 182 kinderen opgenomen in het ziekenhuis en is één kind overleden aan de complicaties van mazelen.

In 1999/2000 was er in Nederland ook een mazelenepidemie. Ook deze epidemie voltrok zich voornamelijk in de biblebelt. Tijdens deze epidemie overleden drie kinderen en ongeveer 150 kinderen werden opgenomen in het ziekenhuis als gevolg van een mazeleninfectie. Van deze mazelenepidemieën zijn geen aparte gegevens over Markelo bekend. Het verloop van de epidemieën wordt bijgehouden door het RIVM (Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu) en is landelijk.

Difterie

Difterie is een ernstige, zeer besmettelijke ziekte van (voornamelijk) de ademwegen. Het wordt overgedragen van mens op mens, door hoesten en niezen. Ook door direct contact met een besmette persoon door bijvoorbeeld zoenen.

Difterie was een belangrijke doodsoorzaak bij kinderen. Er stierven elk jaar 100-10.000 mensen aan difterie. Na de invoering van vaccinatie, in 1953, is dit aantal sterk gedaald. Tegenwoordig komt difterie in Nederland nog weinig voor. In Nederland is sinds 1994 geen sterfgeval meer gemeld. De laatste melding van een difteriepatiënt was in 2012.

De Spaanse griep-epidemie van 1918

In het laatste jaar van de Eerste Wereldoorlog, 1918, ontwikkelde

de zich, naast de vele doden en gewonden in de loopgraven, bijna van de ene op de andere dag, een griep-epidemie van ongekende omvang. De Spaanse griep-epidemie, die uiteindelijk ruim drie maal zoveel slachtoffers eiste dan al de slagvelden van de Eerste Wereldoorlog samen. In een half jaar tijd stierven 50 miljoen mensen aan de ziekte.

In de zomer van 1918 stierven in Nederland de eerste mensen aan de Spaanse griep. In andere landen waren reeds duizenden mensen aan deze virusziekte overleden. Waar de ziekte precies is begonnen is niet duidelijk. Zeker niet in Spanje. Wel waren in mei 1918 de Spaanse koning en enkele van zijn ministers aangesproken door de ziekte, evenals ongeveer 30% van de bevolking. Het eerste gedocumenteerde geval is dat van soldaat Albert Mitchell, die zich op 11 maart 1918 ziek meldde in Fort Riley in de staat Kansas in de Verenigde Staten.

De ziekte verspreidde zich met zeer grote snelheid door de wereld. Vanuit de Verenigde Staten naar het Oosten en vandaar uit weer terug naar het Westelijk half-

rond. De Eerste Wereldoorlog was nog aan de gang en door de censuur kwamen eerst weinig berichten naar buiten over de ziekte. Alleen in Spanje, dat niet aan de oorlog deelnam, werd in de pers veel aandacht besteed aan de epidemie. De virusziekte werd in andere landen daarom al gauw de Spaanse griep genoemd. De griep begon met hoge koorts, hoesten, spierpijn en keelpijn. Gevolgd door extreme moeheid en flauwttes. Men verloor zoveel energie dat men niet meer kon eten en drinken. De ademhaling werd steeds moeilijker, gevolgd door de dood. Gruwelverhalen over de griep deden de ronde: een man hield een taxi aan, maar voordat hij in kon stappen was hij dood, een keeper in een voetbal elftal greep een bal uit de lucht en toen hij op de grond terecht kwam was hij dood door de Spaanse griep. Er kwamen veel nepmedicijnen op de markt, die beloofden de Spaanse griep te kunnen voorkomen of die de griep zouden kunnen genezen. Een effectief medicijn was niet aanwezig.

Naar schatting hebben meer dan een half miljard mensen de ziekte opgelopen. In India alleen al stierven 10 miljoen mensen aan de

De ziekenhuizen lagen vol met grieppatiënten

Spaanse griep. In totaal overleden tussen de 20 en 40 miljoen mensen aan deze virusziekte.

Van de Amerikaanse soldaten in Europa stierf in 1918 de helft aan de Spaanse griep.

Bij een normale griep worden vooral ouderen en mensen met een lage weerstand getroffen. Bij de Spaanse griep waren het vooral mensen in de leeftijdsgroep van 20-40 jaar die overleden. In het voorjaar van 1919 was de griep uitgewoed.

De griepepidemie was de ernstigste uit de twintigste eeuw en was op jaarbasis gezien dodelijker dan de Zwarte Dood, waar in een jaar gemiddeld 2 miljoen stierven tegen de 20-40 miljoen in een jaar aan de Spaanse griep. Nog steeds is de precieze oorzaak van de Spaanse griep niet bekend, maar recente onderzoeken bevestigen het vermoeden dat het een recombinant griepvirus is.

Sommige wetenschappers sluiten niet uit dat een dergelijke griepepidemie zich opnieuw voor kan doen. Het griepvirus blijft zich muteren en als de omstandigheden gunstig zijn, zou het virus zich sterk kunnen verbreiden. In 1997 werd in Hong Kong al het pluimvee afgeslacht om te voorkomen dat een griepvirus zich via varkens naar de mens zou kunnen verplaatsen. Tegen het einde van de oorlog (op 11 november 1918 werd de vrede getekend) heerste overall in Europa politieke chaos. Hierdoor raakte het nieuws van het griepdrama in deze periode op de achtergrond. Sinds begin okto-

ber was een tweede griepgolf in aantocht. De eerste gevallen deden zich voor in Twente. In Oldenzaal en Lonneker werden de scholen gesloten. In Almelo leed 1 op de 3 à 4 mensen aan griep en stierven er in oktober 124 mensen aan. In 1917 overleden slechts 11 personen. Het dieptepunt werd op 9 oktober bereikt in Lossler en op 17 oktober in Den Ham. In Amsterdam stierven op 28 oktober op één dag 172 inwoners. Uiteindelijk stierven er in oktober 1918 in heel Nederland 3208 mensen aan de griep, bijna zeventig keer zoveel als in een vergelijkbare periode in voorgaande jaren. Verhoudingsgewijs stierven de meesten in Twente. In november stierven er nog eens 10645 mensen aan de griep, vooral in de arme turfgebieden van Drenthe. Vaak werden ze begraven zonder kist, alleen in een deken of laken. Vanaf medio november nam het aantal sterfgevallen geleidelijk af. Het tweede halfjaar van 1918 heeft in Nederland 17500 slachtoffers geëist. Als de mensen die aan de complicatie longontsteking leden worden meegerekend, dan waren het er ruim 31000 en over de hele periode 48000. De periode van 20 oktober tot 2 november was de ergste. Een kwart van de wereldbevolking werd ziek.

In Markelo zijn relatief weinig mensen aan de Spaanse griep overleden. Het is niet bekend hoeveel van de in totaal 82 (1918) en 73 (1919) overledenen aan de Spaanse griep zijn gestorven.

25-8-1918 De influenza (zgn. Spaansche griep) heeft hier een slachtoffer gemaakt. Over 't algemeen heeft de ziekte, die zich sterker begint te vertonen, geen kwaadaardig karakter.

23-10-1918 - 21 oct. Wegens het heerschen der Spaansche griep onder de kinderen, maar ook vooral onder het onderwijzend personeel, zijn de scholen in het dorp en de buurtschappen Elsen en Kerspel-Goor voorlopig gesloten.

30-10-1918 Gistermorgen werden zij, die ter kerke wilden gaan, bij aankomst aldaar teleurgesteld met de mededeling, dat de predikant, ds. Edelkoort, ziek was en er dus geen dienst zou zijn. We vernemen, dat Z.Eerw. den vorigen namiddag, bij een begrafenis te Herike zijn gewoon bezoek aan het sterfhuis heeft gebracht, maar toen al reeds onwel was. We verzoeken belangstellen-

Van onderstaande personen weten we, door overlevering en genealogisch onderzoek, dat ze zijn overleden aan de Spaanse griep:

Johan Alink, wegwerker gehuwd met Harmina Leferink, geboren 18-7-1892 Herike overleden 7-11-1918 26 jaar

Gerrit Hendrik Krabbenbos, timmerman, geboren 9-12-1882 overleden 29-2-1920 37 jaar

Hendrina Aleida Olijdam-Senkeldam, geboren 6-10-1886 te Herike overleden 30-10-1918 32 jaar

Jenneken Schreurs-Schreurs (Hulsbeke-Schreurs Goorseweg) geboren 1849 overleden 7-3-1920

Aaltje Schreurs-Olijdam (schoondochter van Jenneke hierboven) geboren 1881 te Elsen overleden 8-3-1920 38jaar

Albert Wissink geboren 1888 op Dikkeboer (Kooijman) aan de Larenseweg, overleden in 1918, 30 jaar oud.

Aziatische, Hongkong en Mexicaanse griep

Een volgende griepdemonie, die in 1957 uitbrak, was de Aziatische griep (ook 'A-griep' genoemd). Deze griep kostte het leven aan ongeveer 1 miljoen mensen, dus aanzienlijk minder dan het aantal dodelijke slachtoffers van de Spaanse griep. Volgens onze gegevens zijn in Markelo geen mensen gestorven aan deze griep.

Weer tien jaar later, in 1968, brak in Hongkong een nieuwe griepdemonie uit. Deze griep blijkt een gemuteerd virus van het virus dat in 1957 de Aziatische griep heeft veroorzaakt en heeft naar schatting ook ongeveer 1 miljoen slachtoffers geëist. Het oorspronkelijk

ke virus van dit type is een vogelgriep virus.

In maart 2009 breekt in Mexico een griepdemonie uit. Dit van oorsprong varkensgriepvirus hoort tot een nieuwe stam. Officieel spreekt men van nieuwe influenza A, in de volksmond de Mexicaanse griep. Vanuit Mexico breidt het virus zich in april uit naar de Verenigde Staten en al snel ook naar andere landen. Op 11 juli verklaart de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) dat het uitbreken van de influenza A een demonie is. Op 28 augustus 2009 zijn er al 209.438 besmettingen en zeker 2185 doden. Bij de sterfgevallen is vaak sprake van een combinatie van aandoeningen, waardoor de patiënten al een sterk verminderde gezondheid hebben. Overlijden aan alleen de Mexicaanse griep is zeldzaam.

Kinderen met polio gebruiken hulpmiddelen om nog te kunnen lopen.

Totaal zijn er wereldwijd 17483 bevestigde sterfgevallen geweest in 2009. In Nederland waren dit er 60. Bij de 'gewone' Nederlandse seizoen griep ligt dit tussen de 250 en 2000. Vanaf 11 augustus 2010 wordt de Mexicaanse griep niet langer een demonie genoemd.

Polio

Polio - de volledige naam luidt: poliomyelitis anterior acuta - is een infectie die wordt veroorzaakt door een virus. De ziekte verloopt doorgaans zonder symptomen of in de vorm

van lichte, griepachtige verschijnselen. In een klein aantal gevallen tast het virus bepaalde cellen in het ruggenmerg aan waardoor verlamingsverschijnselen optreden. Een deel van de getroffensten herstelt volledig. Bij anderen blijven meer of minder ernstige restverschijnselen bestaan.

Polio wordt ook wel kinderverlamming genoemd, al worden tegenwoordig ook volwassenen getroffen.

In 1929/1930 is er een polio-epidemie in Nederland. In Twente vormt zich in Enschede een epidemiehaard in 1938.

Deze twee epidemieën hangen samen. Tussentijds blijft het virus voortleven en steekt af en toe de kop op.

1938 – 765 gevallen in Nederland. Mannen zijn iets vaker ziek dan vrouwen

- 10% van de patiënten jonger dan 1 jr
- 67,7% onder de schoolplichtige leeftijd
- 9,2% leeftijd 13 t/m 40jr

Na 1940, speciaal 1943 en 1947, toen ook uitgebreide epidemieën voorkwamen, is er een opvallende stijging van gevallen boven 15 jr. Overledenen in Overijssel (1,40 op 1000 inw.) (en ook Zuid-Holland, 1,69 op 1000 inw.) komen ver boven het landelijk gemiddelde (0,89 op 1000 inw.) uit. De epidemie van 38/39 is vrij goedaardig geweest.

De EU-landen en IJsland, Liechtenstein en Noorwegen zijn sinds 2002 officieel polio-vrij. De laatste grote uitbraak van polio in de EU was in Nederland in 1992-1993, onder mensen die zich om religieuze redenen niet wilden vaccineren, toen 79 mensen besmet waren.

Het is bekend dat er in Markelo in de loop der jaren meerdere gevallen van polio geweest zijn. Of er hier sterfgevallen zijn geweest, is niet bekend.

Robert Koch, ontdekker

Tuberculose

Honderd jaar geleden was het volksziekte nummer één: tuberculose (tbc). Een longaandoening die fataal kon zijn. Tot er met de komst van anti-

biotica (vanaf 1944) eindelijk een behandeling mogelijk werd.

Tegenwoordig is tuberculose, dankzij de beschikbaarheid van deze antibiotica, in Nederland een snel te genezen en zeldzame infectieziekte. Nog maar vrij kort geleden, in de jaren vijftig, hebben duizenden landgenoten, onder wie veel kinderen, jarenlang gedwongen doorgebracht in sanatoria.

Er zijn vele vormen van tuberculose, waarvan longtuberculose de meest voorkomende is. Besmetting met longtuberculose is het gevolg van het inademen van kleine vochtdeeltjes met daarin de bacteriën. Tuberculose was oorspronkelijk een ziekte die veel bij koeien voorkwam, de zogenaamde parelziekte. Door het drinken van ongepasteuriseerde melk raakten veel boerengezinnen besmet. De slechte leefomstandigheden - grote gezinnen woonden in kleine en vochtige boerderijen - zorgden voor een verminderde weerstand. In de steden was de huisvesting zo mogelijk nog slechter door de grote bevolkingstrek vanuit het platteland. Veel arbeiders woonden in kleine, donkere en slecht geventileerde huizen. Omdat de ziekte vaak binnen dezelfde familie voorkwam, dacht men dat de ziekte erfelijk was.

Bevolkingsonderzoek op tbc bij Herberg de Kemper 1954

De ontdekking van de tuberkelbacil in 1882 door Robert Koch en het besef dat de ziekte besmettelijk was, was het startsein voor de bestrijding van tuberculose. Overal in Europa werden sanatoria geopend. In Nederland opende in 1898 het sanatorium in Heiloo als eerste zijn deuren. Snel volgden sanatoria op andere plaatsen: in Renkum, Hellendoorn, Hoog-Laren en Harderwijk. In de begintijd was nog maar weinig bekend over de bestrijding van

tuberculose. Het enige wat men kon doen was de patiënt veel laten eten, laten rusten en de nodige hygiëneregels in acht nemen. De patiënten lagen, ongeacht het seizoen, een deel van de dag in open lighallen om maar zoveel mogelijk frisse lucht tot zich te nemen.

Alexander Fleming, ontdekker van de penicilline, aan het werk in zijn laboratorium

Voor patiënten was het verblijf in een sanatorium vaak een van de meest

ingrijpende gebeurtenissen in hun leven. Kinderen die naar het sanatorium moesten, waren langdurig gescheiden van hun ouders. Bezoektijden waren beperkt, en bovendien was de reis ernaar toe vaak kostbaar. Als ouders in het sanatorium lagen was het absoluut niet de bedoeling dat hun kinderen op bezoek kwamen. De dagindeling in de sanatoria was er een van rust, reinheid en regelmaat.

Een grote doorbraak was de röntgentechniek, al in 1895 uitgevonden, maar pas later op grote schaal gebruikt. Röntgen maakte het mogelijk om tuberculose al in een vroeg stadium op te sporen, omdat plekken in de longen snel zichtbaar konden worden gemaakt.

Voor de Tweede Wereldoorlog daalde het aantal patiënten dat stierf aan tuberculose gestaag. In 1935 stierven 52 van de 100.000 inwoners aan de ziekte, in 1939 was dat gedaald tot 41. Tijdens de oorlog nam het aantal weer flink toe. Er was geen plaats in de sanatoria en zo besmetten de nieuwe patiënten hun omgeving. In 1945 stierven in Nederland bijna 6.000 mensen aan tuberculose. Daarvan was een deel waarschijnlijk onder normale omstandigheden wel genezen. De voedselschaarste werd hen fataal. Tussen 1945 en 1950 nam het aantal patiënten met 18.000 toe. In de jaren vlak na de tweede wereldoorlog waren de meeste mensen eigenlijk wel besmet met de bacterie, overigens zonder er echt ziek van te worden. Ondertussen werd er hard gezocht naar een geneesmiddel tegen tuberculose. Al in 1928 was de penicilline ontdekt, en dat leidde tot de ontwikkeling van streptomycine in 1944. Toch

bleef men vasthouden aan de langdurige rustkuren. Dat kwam omdat de medicijnen aanvankelijk als aanvulling werden gezien op de bedrust. In 1954 kwamen de eerste berichten uit de Verenigde Staten dat een ambulante behandeling ook effectief kon zijn, dus zonder sanatoriumopname. Het duurde echter nog een tijd totdat de Nederlandse artsen de bedrust durfden op te geven. De sterfte aan tuberculose daalde tussen 1952 en 1957 met 60%. Men moest op zoek naar een andere bestemming voor de sanatoria. Verschillende sanatoria werden algemene ziekenhuizen. Het sanatorium in Hellendoorn kreeg de naam Krönnenzommer (naar een gedicht van Johanna van Buren) en is tegenwoordig verpleeghuis voor demente bejaarden en Korsakov-patiënten.

Het verblijf in zo'n sanatorium kostte natuurlijk heel veel geld. Minder rijke mensen konden in een TBC-huisje verblijven. Deze kleine houten huisjes konden vroeger bij een kruisvereniging of sanatorium geleend, gehuurd of gekocht worden. De huisjes waren op een stalen onderstel met massieve wielen gemonteerd, zodat ze met de zon meegedraaid konden worden. Daardoor werd er optimaal gebruik gemaakt van de mogelijkheid om in de

Het tbc huisje bij de familie Hargeerds (de wagenmaker). Later gebruikt als buitenzitje.

zon te liggen. TBC-huisjes werden meestal op het terrein van de kruisvereniging geplaatst, maar stonden ook vaak in de tuin van de patiënt, of bij familie. De zuster kwam één keer per dag langs om de zieke te wassen en te verschoneren. Zo ging ze in dorp of stad bij meerdere tbc patiënten langs. Het herstel duurde vaak heel lang. Het kwam veelvuldig voor, dat patiënten maanden en zelfs jaren in een TBC-huisje lagen.

In 1660 had Markelo slechts één uit veldkeien bestaande straat

Verder waren er uitsluitend zandwegen. Vele jaren is er in Markelo een zandwegenprobleem geweest. Tal van malen heeft men pogingen gedaan om hieraan een einde te maken, maar het succes was echter matig. Voor 1823 vond men alleen in het dorp een uit veldkeien bestaande straat en daar buiten kende men enkel zandwegen. De Dorpsstraat dateert reeds van het jaar 1660. Toen werd de eerste hand gelegd aan het reeds in 1654 gemaakte plan. Bijzonder solide schijnt de nieuwe straat niet geweest te zijn, want anderhalve eeuw later moest zij geheel vernieuwd worden. Omstreeks die tijd, dat was in 1812, werd ook de Keuningssteeg verhard. Van die steeg is thans geen spoor meer over. Zij vormde van het dorp uit het begin van de weg naar Goor, liep langs het huis van Eungs, achter de Coöperatie, langs de pastorie, de dokterswoning en kwam dan op de Straatweg, die toen nog

Het onderhoud van de markewegen, de zandwegen, moest ij wijze van boerwerken door de markegenoten worden verricht. Een hierop betrekking hebbend besluit van het jaar 1615 luidde als volgt: *“Dat ten allen tijde, wanneer de ingezetenen van Marckel uit naam van den Holt-richter verbadene sind of te worden, om in de gemeente te graven of in het maken en repareren van de wege of anderszins te verbeteren, dat alsdan een ieder ingezetene van Marckel, niemand uitgezonderd, zodra de klok getrokken wordt zal coomen te graven ter plaatse, waar haar-luiden bevolen wordt, bij die poene (straffe) van een halven goud gulden bij ieder uitblijven te verbeuren op iederen halven dag en die te laat komt zal verbeurd hebben eenen ortgulden”*. Deze verordening bleef van kracht tot 1839. Toen werd de duur van het boerwerken bepaald op vier uur per dag terwijl op ieder uur te laat komen een boete van 15 cent gesteld werd.

De oudste hoofdverkeerswegen

De oudste hoofdverkeerswegen liepen niet door het dorp maar er om heen. Zo ging de weg van Oldenzaal naar Deventer voorbij de herberg “De Pot” door de Pothoek naar de Borkeld en Holten. Een andere, komende uit de richting Rijssen, ging eveneens voor “De Pot”, door de Blikstege en Oost-Stokkum om over Borkulo naar de Duitse grens te leiden. Toen in 1823 de rijksstraatweg zou worden gelegd, bestond eerst het voornemen om het

Herberg ‘de Pot’ met naastgelegen de weg Oldenzaal—Deventer 1895

dorp ter zijde te laten liggen en om de oude verkeersweg door de Pothoek te volgen. Door de ijverige bemoeiingen van het bestuur en

andere ingezetenen werd dat voorkomen. Op deze eerste uitstekend verharde verbindingsweg volgde in 1836 de verharding van de weg door de Dijkerhoek naar de Hoge Brug. Aan deze verbetering, die door de provinciale overheid ter hand werd genomen, wilde het Markenbestuur aanvankelijk uit balorigheid niet meewerken. Toen namelijk de Staten van Overijssel verzochten om tegen een billijke vergoeding grind en leem voor die weg in de marke te mogen graven werd zulks op de holtting van 6 sept. 1836 van de hand gewezen.

Deze weigering vond haar eigenlijke oorzaak in het feit, dat men enige jaren tevoren met Gedeputeerde Staten een minder prettige kwestie had moeten uitvechten over een tolhuis bij de Hoge Brug.

Dreigement van de Staten

Het Markenbestuur had intussen weinig plezier van zijn weigerachtigheid, want op 5 december dreigden Ged. Staten om de leem en het grind te zullen onteigenen indien men geen minnelijke schikking trof. De Markenrichter, die wel begreep, dat daartegen niets viel in te brengen, stelde voor, dat men om meer herrie te voorkomen het verzoek diende in te willigen op voorwaarde dat de gaten behoorlijk gedicht werden. Een voorstel dat door Ged. Staten werd geaccepteerd. Waarom die zo voor de aanleg van deze weg ijverden zal later blijken.

Herbestrating Grotestraat nabij melkfabriek 1950

De eerste grintweg in Markelo is dus eigenlijk tot stand gekomen ondanks de markeheren; de tweede, dit is die naar het station (nu de Stationsweg), dagtekent van 1866. De marke was toen dus al enige jaren ter ziele terwijl de overige wegen eerst van de laatste tijd dateren. (uit: *Dagblad van het Oosten* van 7 december 1950)

Van zandweg naar sintel- of klinkerweg 1 februari 1949

De gemeente Markelo had voornemens om de volgende zandwegen te verharden:

1. Deel van de weg door de Achterhoek (Leusmansweg)

2. Langeweg
3. Gedeelte rijksweg Markelo-Holten
4. Gedeelte rijksweg Markelo-Laren tot aan de Enkelaarsweg
5. Worsinksteeg (Worsinkweg)
6. Gedeelte rijksweg Goor-Rijssen (Herikerweg)
7. De weg door Stokkumerbroek wordt 1600 meter verhard.

De wegen die direct nog niet in aanmerking kwamen voor verharding werden sintelwegen.

4 mei 1949: Plan voor verbetering Plasdijk

Elsen en Elsenerbroek zullen in de kosten bijdragen. Voorgesteld werd de Plasdijk met klinkerstenen te beleggen. De landbouwbelangen waren bij deze verbetering van de weg wel zeer gediend. Elsen was bereid om in de kosten met een bedrag van f3305,- bij te dragen en Elsenerbroek voor f2610,-. Voorts kwam de wenselijkheid naar voren om de zandwegen, die in eigendom, beheer en onderhoud waren bij de Marken van Stokkum en Herike, over te nemen. De totale lengte van deze wegen bedroeg ruim 86 km. Tot eigendom, beheer en onderhoud behoorden ook de in die wegen gelegen duikers en bruggen.

22 juni 1949: Verharding Platerinksweg

Bewoners in Markelosebroek drongen in een verzoekschrift aan op verharding van de Platerinksweg. De

Verbetering wegen 1950

44 adressanten verklaarden zich bereid hier-
toe in de kosten bij te dragen tot een totaal be-
drag van f 780,50.

Verharding Langeweg op de Es 1952

1 september 1950: Een zestal zandwegen zullen worden verhard

Te beginnen met de Worsinkweg, mits de aan-
wonenden een bijdrage zouden toezeggen.
Hierover zou met de aanwonenden nog wor-
den gesproken. Hierna zouden volgen: de weg
door de Achterhoek (Leusmansweg), Dijker-
hoek(Langeweg) en de Toondijk in Kerspel
Goor. De zandwegen in Stokkumerbroek wa-
ren ook dringend aan verharding toe, omdat
bepaalde melkrijders in de modder bleven ste-
ken, zodat ze de melkfabriek niet
meer konden bereiken. Deze we-
gen werden in eerste instantie sin-
telwegen. Bij een aantal wegen
werd overgegaan tot verharding
door straatklinkers.

Na vele uitstellingen besloot het
gemeentebestuur begin 1952 de
Langenweg, Leusmansweg,
Groenlandsdijk, een gedeelte van
de Plasdijk en de weg in Stokku-
merbroek te verharden volgens
de teerzandmethode. Niet iedereen
was even enthousiast over het
nieuwe verhardingsprocedé dat
zou worden toegepast. Bij de aan-
leg van de teerzandwegen was
vooraf veel geëxperimenteerd om

de juiste verhardingsgraad te vinden. Daarbij
was de steenlaag in sommige wegen wat te
grof uitgevallen. Ook werd er nog op gewezen
dat goed moest worden uitge-
zien naar de ondergrond van de
te verharde wegen.

Wegenplan 1952: De weg

Rijssen-Markelo In het ka-
der van de uitvoering van wer-
ken tot bestrijding van de werk-
loosheid pleitte het toenmalige
gemeentebestuur met veel klem
er bij Ged. Staten op aan, dat de
verbetering van de weg van
Rijssen naar de viersprong in
Markelo alsnog op het wegen-
plan 1952 werd geplaatst. Men
wees daarbij op het grote be-
lang van deze weg en de kapita-
le bijdrage die Markelo jaarlijks

aan de Provincie moest verstrekken voor aan-
leg en onderhoud van de provinciale wegen.

Straatverlichting

Het oude plan van 1951, waarbij het de bedoe-
ling was om vier lichtpunten te plaatsen aan de
provinciale weg door het dorp, alsmede een
lichtpunt bij de zuivelfabriek, is voor 1952
overgenomen en aangevuld met een plan tot
plaatsing van een lichtpunt op de vluchtheuvel
nabij de weg naar Laren, bovendien een lan-
taarn aan de Stationsweg en wel aan het einde
van de bebouwde kom.

*Verharding Petersweg in Stokkum nabij erva Greven (fam. Nijland)
1953*

4 maart 1952: Wederom besluit enkele zandwegen te verharden.

In maart 1952 kon nog besloten worden tot verharding van een zestal zandwegen. Bij datzelfde besluit werd tevens besloten een zevende weg, te weten de weg langs Platerink, lopende van de provinciale weg Markelo-Laren tot de Enkelaarsweg, te verharden, ware het niet dat de bijdragen van belanghebbenden in de verhardingskosten te laag bleken te zijn. Daar de verharding van laatstgenoemde weg om die reden geen doorgang vond, werd besloten om één of meer andere wegen te verharderen, te weten de tweede uitloper van de Plasdijk in Elsen, die loopt van bakker Jansen naar de weg Rijssen-Goor, alsmede de Dodendijk in Kerspel Goor.

8 februari 1954: Voorstel verharding van zandwegen

Het voorstel hield in dat in totaal 20 km aan zandwegen zou worden verhard. De verharding had betrekking op de volgende wegen:

- Luchtendijk lang 1540 meter
- Kloppersdijk 1435 meter
- Holtdijk 3455 meter
- Kappendijk 2350 meter
- Oude Rijssenseweg naar de Bovenberg 2000 meter
- Rietdijk 1665 meter
- Stobbendijk 1000 meter
- Brummelaarsweg 1200 meter
- Roudaalterweg 3322 meter
- Diependaalseweg van de Volkshogeschool naar de Rijssenseweg 1000 meter

15 juni 1954: Voorstel verharding zandwegen teruggebracht van 20 naar 9 km

De Markelose gemeenteraad kon op deze dag steevast rekenen op grote publieke belangstelling, toen er voorstellen aan de orde kwamen tot verharding van wegen. Velen uit o.a. Markelosebroek, Elsen en Elsenerbroek waren gekomen, omdat het een verharding betrof in hun buurtschappen. B. en W. hadden namelijk voorgesteld de Holtdijk, Rietdijk, Brummel-

Alle wetzandwegen in de gemeente werden van een nieuwe slijtlaag voorzien. Nadat de weg was afgeveegd kwam er een vrachtauto die de weg met warme teer besproeide en daarna de hierboven afgebeelde auto met grind. Het apparaat waarin de grind werd geschoven bestrooide de weg over de gehele breedte. Een motorwals zorgde er daarna voor dat de grind vast gewalst werd.

aarsweg, Stobbendijk en de Diependaalseweg, totaal bijna 9 km lang te verhard. Besloten werd na enige discussie de bestaande verharde wegen, de wetzandwegen genaamd, een oppervlakte behandeling te doen ondergaan, waarna de eerste 15 à 20 jaar nagenoeg geen onderhoudskosten meer vergden.

23 december 1954: Gemeente gaat door met verhard van zandwegen

Zonder enige discussie van betekenis heeft de gemeenteraad op donderdag 23 december overeenkomstig het voorstel van B. en W. besloten ruim 10 km zandweg te verhard. Verhard zullen worden het resterende gedeelte van de Langenweg, met zijtak naar de Roosdomsbrug (Hogedijk), Luchtendijk, Kappendijk, Oude Rijssenseweg met zijtak naar de Bovenberg en de Roudaalterweg. Tevens werd besloten de Twikkelerweg vanaf de Goorse begraafplaats tot even voorbij Brinkmans van een puinverharding te voorzien en de drie wegen die naar het Herikervlier lopen, de Meenweg, Herikervlierweg en de Stokkumervlierweg grondig te verbeteren ook door middel van puinverharding. Voorts waren binnengekomen twee aanvragen om wegverharding nl. de Seinenweg en de Drostendijk. Door belanghebbenden werden geldelijke bijdragen toegezegd.

16 april 1955: Markelo breidde verharding

Verbetering en verharding Stoevelaarsweg m.b.v. buurtbewoners 1968

Verharding Luchtendijk 1956

zandwegen verder uit

Voor verharding van een tiental zandwegen hoopte de gemeente een subsidie los te krijgen bij de Cultuurtechnische Dienst en een bijdrage van aanwonenden. Dit liet nog een tijd op zich wachten, maar er werd door B. en W. toch een plan gemaakt voor verharding van de volgende zandwegen: Bolinkweg, Luttekveldweg, Ovinksweg, Grotegoorsdijk, Drostendijk, Rouwelaarsdijk, Enterbroekweg, Breddendijk en de Winterkamperweg. Voorts was het college voornemens een gedeelte van be-